

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
освітньо-професійна програма «Менеджмент»
спеціальність 073 «Менеджмент»

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-
НЦНС» ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

здобувачки вищої освіти **Долгої Юлії Сергіївни**

Науковий керівник: к.е.н., асистент
кафедри менеджменту
Марія ЛЕВІНА-КОСТЮК _____

Рецензент: д.е.н., професор
кафедри економічної теорії та економіки
підприємства
Олександр ГАЛИЦЬКИЙ

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

д.е.н., професор

_____ Галина ЗАПША

« ____ » _____ 2023 р.

ОДЕСА – 2023

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра менеджменту

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
менеджменту

_____ Галина ЗАПША

« _____ » _____ 20 ____ р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЦІ**

Долгій Юлії

1. Тема роботи: *«Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС Одеського району Одеської області».*

науковий керівник роботи: *к.е.н., асистент кафедри менеджменту Марія ЛЕВІНА-КОСТЮК*

затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету № 203 від «30» жовтня 2022 року.

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи *12 червня 2023 р.*

3. Об'єкт дослідження: *є процес управління, в частині організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств.*

4. Предмет дослідження: *є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. Дослідження поглиблено на основі результатів фінансово-економічної діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС» Одеського району Одеської області.*

5. Перелік завдань, які потрібно розробити:

5.1. Теоретико-методичний розділ:

- *теоретично обґрунтувати поняття конкурентоспроможності продукції;*
- *визначити основні складові конкурентоспроможності аграрної продукції;*
- *дослідити організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю продукції аграрного підприємства;*

5.2. Аналітичний розділ:

- *проаналізувати конкурентного середовища функціонування аграрного підприємства;*
- *оцінити виробничий потенціал аграрного підприємства;*
- *проаналізувати економічну ефективність виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, як основи конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;*

5.3.Рекомендаційно-розрахунковий розділ:

- *оцінити та спрогнозувати рівень конкурентоспроможності ;*
- *оцінити перспективи розвитку конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;*
- *застосувати економіко-математичне моделювання як метод обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства.*

6. Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

6.1.До теоретико-методичного розділу:

Параметри конкурентоспроможності аграрної продукції; Алгоритм оцінки рівня конкурентоспроможності аграрної продукції; Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства.

6.2. До аналітичного розділу:

Аналіз зовнішнього середовища ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Аналіз внутрішнього середовища ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Матриця SWOT-аналізу ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Розміри ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Структура та динаміка посівних площ сільськогосподарських культур ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Динаміка реалізації сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Рівень товарності сільськогосподарської продукції в ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Склад і структура реалізації сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Рівень спеціалізації ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Динаміка урожайності сільськогосподарських культур ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»;

Динаміка продуктивності тварин ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» ; Собівартість реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції в ДП «ДГ "ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Ціна реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Прибуток (+), збиток (-) від реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Рівень рентабельності (+), збитковості (-) сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»;

6.3. До рекомендаційно-розрахункового розділу:

Рівень ефективності виробничої діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Рівень фінансового стану ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Рівень ділової активності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Розрахунок рівня конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Оцінка рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств Одеської області згідно теорії ефективної конкуренції в середньому за 2018-2022р.; Бенчмаркінг фінансово-економічної діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» в середньому за 2018-2022рр.; Прогноз рівня конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» за методом лінійних трендів на 2025 рр.; Екстраполяція рівня конкурентоспроможності діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.; Екстраполяція ефективності виробничої діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.; Екстраполяція фінансового стану діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.; Екстраполяція ділової активності діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.; Порівняння ефективності сільськогосподарської продукції в натуральних одиницях ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр.; Порівняння ціни сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр.; Порівняння прибутку від реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр.; Порівняння рівня рентабельності сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр.; Техніко-економічні коефіцієнти вхідних параметрів економіко-математичної задачі оптимізації в ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; Склад і структура посівних площ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» в проекті на 2025р.; Середньорічне поголів'я ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС» в проекті на 2025р.; Обсяги виробництва основних видів продукції в ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС» в проекті на 2025р; Вартість і структура чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС» в проекті на 2025р.; Прогноз рівня рентабельності сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» на 2025р.;

Проект економічної ефективності сільського господарства ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГП-НЦНС»

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: законодавчо-нормативні акти, нормативно-довідкова інформація, дані періодичних видань, офіційні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Одеській області; баланс підприємства (Ф. № 1); звіт про фінансові результати (Ф. № 2); основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств (Ф. № 50-с.-г.), штатний розклад.

8. Дата видачі завдання: 30 жовтня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/ п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Кількість кредитів	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	30.10.2022	0,1	
2.	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи	30.10.2022	0,1	
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	31.10.2022	0,1	
4.	Написання першого (теоретико-методичного) розділу роботи	01.11.2022- 22.12.2022	1,0	
5.	Вивчення матеріалів базових підприємств	23.12.2022- 30.01.2023	0,1	
6.	Написання другого (аналітичного) розділу роботи	31.01.2023- 13.03.2023	1,0	
7.	Написання третього (рекомендаційно-розрахункового) розділу роботи	14.03.2021- 08.05.2021	1,0	
8.	Написання висновків, списку літератури	09.05.2021- 15.05.2021	0,1	
9.	Перевірка роботи науковим керівником	16.05.2023- 21.05.2023	0	
10.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	22.05.2023- 04.06.2023	0,1	
11.	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	05.06.2023- 11.06.2023	0,3	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	12.06.2023	0,1	
14.	Перевірка роботи на оригінальність	19.06.2023	0	
15.	Попередній захист на кафедрі	20.06.2023	0,1	
16.	Рецензування кваліфікаційної роботи	22.06.2023- 23.06.2023	0	
17.	Захист кваліфікаційної роботи	26.06.2023- 27.06.2023	0,5	
	Всього		4,5	

Здобувач ОС «бакалавр» _____ Юлія ДОЛГАЯ

Науковий керівник: _____ Марія ЛЕВІНА-КОСТЮК

РЕФЕРАТ

Долгая Ю.С. Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС Одеського району Одеської області – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, 2023.

Актуальність теми. Економічна та політична ситуація в країні зумовлюють зростання уваги до проблем забезпечення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. Особливою проблемою є відновлення втрачених та отримання нових позицій на експортному ринку. За таких обставин, пріоритетним напрямом економічної політики є зростання ефективності виробництва і реалізації продукції аграрних підприємств з метою здобуття високих конкурентних переваг.

Мета та завдання дослідження Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств в умовах економічної та політичної нестабільності.

Для досягнення представленої мети необхідно вирішити такі основні *завдання*:

- ✓ теоретично обґрунтувати поняття **конкурентоспроможність продукції**;
- ✓ визначити основні складові конкурентоспроможності аграрної продукції;
- ✓ дослідити організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю продукції аграрного підприємства;
- ✓ проаналізувати конкурентного середовища функціонування аграрного підприємства;
- ✓ оцінити виробничий потенціал аграрного підприємства;
- ✓ проаналізувати економічну ефективність виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, як основи конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;
- ✓ оцінити та спрогнозувати рівень конкурентоспроможності ;
- ✓ оцінити перспективи розвитку конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;
- ✓ застосувати економіко-математичне моделювання як методу обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процес управління, в частині організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств.

Предметом дослідження в кваліфікаційній роботі є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів організаційно-економічного механізму підвищення

конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. Дослідження поглиблено на основі результатів фінансово-економічної діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» Одеського району Одеської області.

Методи дослідження. Методологічною основою проведеного дослідження виступали загальнонаукові та конкретно-наукові методи, такі як: дедукція – у частині надання власних висновків до таблиць; індукція – в процесі надання особистих думок при обґрунтуванні результатів діяльності та наданні пропозицій, аналіз – при проведенні аналізу виробничої, економічної, фінансової діяльності аграрного підприємства; абстрактно-логічний – при побудові структури роботи; монографічний в частині порівняння звітних та базисних показників; SWOT-аналіз – при співставленні сильних та слабких сторін підприємства з загрозами та можливостями для нього, теорію ефективної конкуренції – при оцінці існуючого рівня конкурентоспроможності; метод лінійних трендів - при розробці прогнозу рівня конкурентоспроможності; економіко-математичне моделювання - при реалізації організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні пропозицій щодо організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», які будуть використані у діяльності досліджуваного аграрного підприємства.

Зміст роботи. У першому розділі «Теоретико-методичні основи організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції» проведено теоретичне обґрунтування поняття **конкурентоспроможність продукції**; визначено основні складові конкурентоспроможності аграрної продукції; розглянуто організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю продукції аграрного підприємства.

У другому розділі «Конкурентне середовище та сучасний стан функціонування організаційно-економічного механізму ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; проведено аналіз конкурентного середовища функціонування ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; оцінено виробничого потенціалу ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; проаналізовано економічної ефективності виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, як основи конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС».

У третьому розділі «Представлено напрями удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; проведено оцінку та прогнозування рівня конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; запропоновано перспективи розвитку конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»; використано економіко-математичне моделювання як метод обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» .

Кваліфікаційна робота містить 69 сторінок, 33 таблиць, 7 рисунків, 6 додатків. Перелік посилань нараховує 64 найменування.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможність аграрного підприємства, конкурентне середовище.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ	6
1.1. Теоретичне обґрунтування поняття конкурентоспроможності продукції	6
1.2. Основні складові конкурентоспроможності аграрної продукції	9
1.3. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю продукції аграрного підприємства	12
РОЗДІЛ 2. КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	17
2.1. Аналіз конкурентного середовища функціонування ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	17
2.2. Оцінка виробничого потенціалу ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	22
2.3. Аналіз економічної ефективності виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, як основи конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	30
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	36
3.1 Оцінка та прогнозування рівня конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	36
3.2. Перспективи розвитку конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	46
3.3 Економіко-математичне моделювання як метод обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»	51
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Економічна та політична ситуація в країні зумовлюють зростання уваги до проблем забезпечення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. Особливою проблемою є відновлення втрачених та отримання нових позицій на експортному ринку. За таких обставин, пріоритетним напрямом економічної політики є зростання ефективності виробництва і реалізації продукції аграрних підприємств з метою здобуття високих конкурентних переваг.

Питання оцінки та методів підвищення конкурентоспроможності та ефективності функціонування аграрних підприємств мали відображення у працях багатьох відомих вчених: Л.В. Балабанова [2], В. Васильков [7], М.М. Ільчук [29,36], Г. Кіндрацька [31], В.Д. Лагутін [39], М.Й. Малік, О.А. Нужна [47], М. Портер [54], Р.А. Фатхутдінова [60,61], К. Фрохберг та М. Хартманн [62] та ін. Поряд з тим проблеми організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств в умовах економічної та політичної нестабільності потребують постійного моніторингу та надання пропозицій щодо їх вирішення. Це й визначає актуальність кваліфікаційної роботи, її мету і завдання.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств в умовах економічної та політичної нестабільності.

Для досягнення представленої мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- ✓ теоретично обґрунтувати поняття конкурентоспроможності продукції;
- ✓ визначити основні складові конкурентоспроможності аграрної продукції;
- ✓ дослідити організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю продукції аграрного підприємства;
- ✓ проаналізувати конкурентного середовища функціонування аграрного підприємства;

- ✓ оцінити виробничий потенціал аграрного підприємства;
- ✓ проаналізувати економічну ефективність виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, як основи конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;
- ✓ оцінити та спрогнозувати рівень конкурентоспроможності ;
- ✓ оцінити перспективи розвитку конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;
- ✓ застосувати економіко-математичне моделювання як обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства;

Об'єктом дослідження в кваліфікаційній роботі є процес управління, в частині організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. Дослідження поглиблено на основі результатів фінансово-економічної діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» Одеського району Одеської області.

Методи дослідження. Методологічною основою проведеного дослідження виступали загальнонаукові та конкретно-наукові методи, такі як: дедукція – у частині надання власних висновків до таблиць; індукція – в процесі надання особистих думок при обґрунтуванні результатів діяльності та наданні пропозицій, аналіз – при проведенні аналізу виробничої, економічної, фінансової діяльності аграрного підприємства; абстрактно-логічний – при побудові структури роботи; монографічний в частині порівняння звітних та базисних показників; SWOT-аналіз – при співставленні сильних та слабких сторін підприємства з загрозами та можливостями для нього, теорію ефективної конкуренції – при оцінці існуючого рівня конкурентоспроможності; метод лінійних трендів - при розробці прогнозу рівня конкурентоспроможності; економіко-математичне моделювання - при

реалізації організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції.

Інформаційне забезпечення. Основні питання кваліфікаційної роботи засновані на офіційних джерелах інформації стосовно наявних результатів та напрямів підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств, річній звітності виробника аграрної продукції Одеського району Одеської області; науково-методичній літературі з питань конкурентоспроможності; власних дослідження автора.

Термін дослідження - 2020-2022 рр. При оцінці конкурентоспроможності агровиробника – 2018-2022 рр.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає у формуванні пропозицій щодо організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», які будуть використані у діяльності досліджуваного аграрного підприємства.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи представлений на 61 сторінках. Кваліфікаційна робота містить 33 таблиці, 7 рисунків, 6 додатків на 15 сторінках. Бібліографічний список нараховує 64 літературних джерела, що викладені на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

1.1 Теоретичне обґрунтування поняття конкурентоспроможність продукції

Еволюція поняття «конкурентоспроможність» прямо залежить від розвитку досліджень в економічній науці поняття «конкуренція» і є похідним від нього. Незважаючи на тісний зв'язок термінів, їх предметна області достатньо різна. У 20-х роках ХХ сторіччя поняття «конкурентоспроможність» стало існувати окремо і набуло значного розвитку та наукового обґрунтування.

Засновником терміну став відомий науковець М. Портер, він інтерпретував поняття «конкурентоспроможність» як властивість суб'єкта господарювання, його товарів чи послуг існувати на ринку й представляти власну продукцію поміж аналогів, що пропонують його конкуренти [54].

Р.А. Фатхутдінов, погоджуючись, що це є властивість певного об'єкта, що представляє реальну чи потенціальну можливість задовольняти потреби по відношенню до аналогічних підприємств на ринку та витримувати конкуренцію на ньому [60].

К. Фрохберг та М. Хартманн в своїх дослідженнях пропонують більш широке значення[62], трактуючи «конкурентоспроможність» як показник, що визначає здатність забезпечувати споживача товарами та послугами у необхідній кількості і у потрібний час, за ціною на рівні або кращою за його конкурентів при забезпеченні доходності подібного існування підприємства на ринку.

Погляди науковців на термін «конкурентоспроможність» наведені у додатку А.

Конкурентоспроможність продукції є поняттям з широкою інтерпретацією та складною системою вимірювання. Це поняття включає порівняльний аналіз, через

значну залежність процесу оцінки конкурентоспроможності продукції від проведення співставлення наявних характеристик та властивостей товару із аналогічними показниками підприємств конкурентів відповідної галузі.

Існують різні підходи до інтерпретації поняття «конкурентоспроможність продукції». Так найбільш вживаними є:

- інтерпретація за характеристиками та властивостями продукції,
- за ступенем ринкових переваг та рівнем задоволення споживчих потреб,
- за рівнем прибутковості реалізації продукції та відповідно підприємства-виробника.

Представники першого підходу трактують конкурентоспроможність продукції як набір якісних та вартісних характеристик, що вимірюють успіх реалізації продукції на ринку і забезпечують переваги продукту над аналогічними товарами інших підприємств на ринку. [36, с. 9].

Такі науковці, як Л.В. Балабанова, М.М. Ільчук, І.А. Коновал, І.В. Мельникова, В.В. Холод, розглядаючи досліджуване поняття за першим підходом, зазначають, що конкурентоспроможність продукції це високий рівень якісних і вартісних характеристик в порівнянні з товаровиробниками конкурентами, які є на рівні ринкових вимог і формують переваги на ринку, сприяють високому ступеню задоволення потреб споживачів [2, 36, с. 9].

Відомий дослідник Р.А. Фатхутдінов визначає конкурентоспроможність продукції, як ступінь задоволення потреби в співвідношенні з найкращим товаром на ринку, за умови сертифікації товарів за якістю [61, с. 302].

Такий науковець, як О.І. Драган, трактує досліджуване поняття, як рівень відповідності у визначений період часу потребам споживачів за рядом характеристик: економічних, екологічних, технічних.

В. Васильков [7] надає широке визначення «конкурентоспроможності продукції» і представляє це поняття як рівень компетенції продукції відносно конкурентів стосовно накопичення та використання цілеспрямованого виробничого потенціалу, а також його компонентів, таких як ресурси, технології,

менеджмент, знання та навички, які відображаються в якості продукції, її економічної ефективності та продуктивності.

С. М. Клименко, Т. В. Омеляненко, Д. О. Барабась трактують поняття, об'єднуючи властивості щодо задоволення наявних потреб на ринку в порівнянні з аналогічними товарами інших представників ринку з сукупністю характеристик товарів, що відокремлюють від інших за рівнем задоволення потреб та витрат на реалізацію цього процесу; враховуючи ситуативний фактор можливості продукції відповідати ринковим вимогам та в цілому стійкості до конкуренції в довготривалому періоді [33, 34].

Серед науковців, що представляють основним критерієм оцінки конкурентоспроможності – прибутковість продукції, що була реалізована В.І. Гринь визначає досліджуване поняття як можливість вартісних та якісних характеристик продукції бути відповідними реаліям конкурентного ринку та сприяти задоволенню споживацьких потреб, при одночасному забезпеченні високого рівня прибутковості товаровиробнику [14, с. 89].

Г. Кіндрацька, трактує конкурентоспроможність продукції в контексті конкурентоспроможності всього підприємства, як його здатність до забезпечення ефективного (прибуткового) функціонування господарства за існування в умовах ринкового конкурентного середовища [31].

На нашу думку, визначальним у визначенні конкурентоспроможності продукції в будь-якій трактовці поняття є те, що вона є актуальною саме в часових межах її реалізації на ринку. При цьому, характеризується рівнем успішності задоволення виявлених у споживачів потреб. Отже, конкурентоспроможним на ринку є той продукт, що дає корисного ефекту в розрахунку на одиницю витрат більше ніж інші продукти учасників ринку, що можуть задовольнити аналогічну потребу споживача. Це поняття є відносним, через залежність від співвідношення ринкових факторів та переваг над конкурентами цього ринку.

1.2. Основні складові конкурентоспроможності аграрної продукції

Кожна галузь має свої особливості, та відповідно особливий комплекс параметрів, що базуються на якісних та кількісних характеристиках [31, с. 181]. Конкурентоспроможність аграрної продукції в значній мірі залежить від рівня ефективності функціонування всіх компонентів маркетингового комплексу, при цьому особливо важливим є формування переваг у вартісному виразі та їх підсилення з допомогою вибору ефективних збутових каналів для отримання переваг у ціні на ринку.

Важливим компонентом подальшого дослідження є виділення параметрів, за якими оцінюють конкурентоспроможність аграрної продукції (рис.1.1).

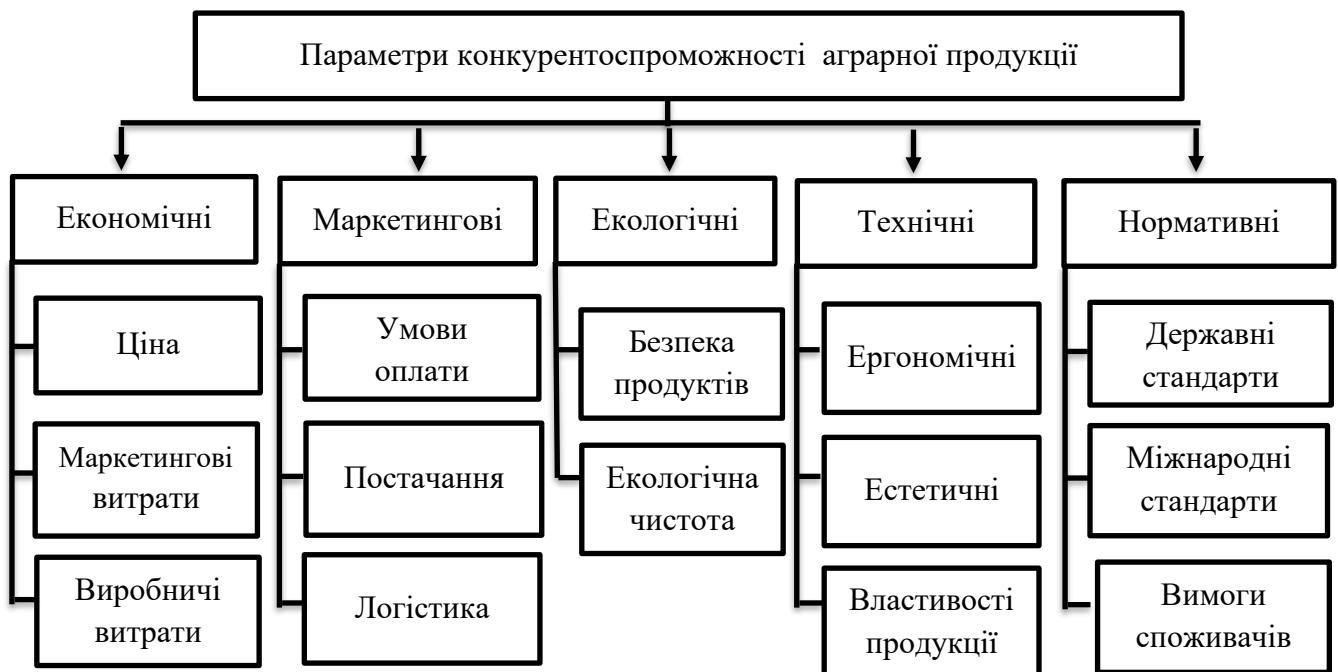

Рисунок – 1.1 Параметри конкурентоспроможності аграрної продукції

Розроблено автором на основі джерел [38, 25,28,44,22,58]

Об'єднуючи різні підходи до оцінки параметрів конкурентоспроможності продукції ми виділили п'ять основних параметрів: економічні, маркетингові, екологічні, технічні та нормативні.

Економічна група параметрів передбачає врахування в першу чергу ціни реалізації продукції, витрат, понесених на виробництво продукції, маркетингових витрат, пов'язаних з забезпеченням споживача інформацією про товар, привабливістю його для споживача та вчасної доставки до місць реалізації.

Окремо ми виділили маркетингові параметри, що пов'язані з умовами оплати та постачання продукції, логістичною сферою та загалом компонентами маркетингу, що використовуються для підвищення ефективності та відповідно конкурентоспроможності продукції.

Актуальними для аграрної продукції є екологічні параметри, пов'язані з забезпечення екологічності та безпечності агропродукції. Ці параметри з року в рік набувають значної важливості як в сфері зростання інтересу споживачів в якісній харчовій продукції так і в сфері оцінки потенціалу розвитку діяльності та виходу на міжнародні ринки.

Технічні параметри пов'язані з ергономічністю, естетичністю та представляють властивості продукції, що пропонується на ринку. Ергономічні характеристики враховують фізіологічні властивості притаманні людині під час споживання продукту. Естетичні параметри включають зовнішній вигляд продукції, композицією, формою та оригінальністю оформлення. Властивості продукту включають його вітамінний та мінеральний склад, поживність, калорійність, жирність, тобто ті характеристики, що надають можливість споживачу зробити свій вибір на користь цього продукту на ринку насиченому різною продукцією з подібними характеристиками.

Нормативні параметри включають державні та міжнародні стандарти, що ставлять конкретні якісні параметри для виробників та вимоги споживачів, що потребують особливого врахування в умовах постійного збільшення цікавості споживача саме до екологічної продукції [3, с. 103; 26,27].

Слід зазначити, що маркетингові та екологічні параметри конкурентоспроможності аграрної продукції в Україні на даний момент розвинуті недостатньо.

Досліджуючи параметри конкурентоспроможності продукції науковці також роблять їх поділ за якісними та кількісними характеристиками [6,18,37].

Якісні характеристики представляють протистояння конкурентів при наявності рівноваги на ринку між попитом та пропозицією, що сприяють проведенню аналізу ринку, його основних тенденцій, закономірностей та відносин. Вихід на ринкові позиції товару в значній мірі пов'язано з «транзакційними витратами» виявлення інформації, пошуку в системі видів діяльності координат галузі, регіону, області, всієї країни. З цього погляду конкурентоспроможність продукції набуває особливого значення та ототожнюється з можливістю економічного виживання господарюючого суб'єкта.

На базі цього підходу характеристики конкурентоспроможності продукції поділяють на «м'які» та «жорсткі».

До «м'яких» характеристик конкурентоспроможності відносять комплекс маркетингових параметрів та показники прибутковості, що мають ситуативний характер. Так господарство може проводити коригування ціни при виявленні наявного рівня попиту, тим самим забезпечувати вплив на обсяги збуту продукції, застосовувати зміни за рахунок використання ресурсів, що є в запасі, впливати на ситуацію через маркетингові заходи, забезпечувати приріст ефективності за рахунок вдалих та своєчасних логістичних рішень.

«Жорсткими» характеристиками науковці вважають собівартість продукції та її якість. Сучасний досвід розвинених підприємств надає можливість стверджувати, що використання інноваційних технологій забезпечує зниження питомих витрат на процес виробництва продукції, що сприяє зростанню продуктивності та значно впливає на зменшення собівартості продукції, при цьому зберігає якість виробленої продукції.

Отже, зазначені параметри є взаємозалежними. Так удосконалення проведені у виробничому процесі мають позитивний ефект для результатів діяльності всього суб'єкта господарювання в цілому. При цьому вплив на конкурентоспроможність аграрної продукції прямих витрат буде незмінним: при застосуванні в процесі виробництва більш витратних матеріалів, добрив, кормів призводять до зростання

собівартості, де заощадження на повній собівартості буде лише за наявності «ефекту масштабу». Так само інвестиції в основний капітал у вигляді купівлі сучасного обладнання, впровадження новітніх технологій, купівлі нової техніки створюють умови для росту амортизаційних відрахувань, які відповідно відображаються у собівартості виробленої продукції. Такі інноваційні технології мають стратегічний характер дії та відображаються у стабільному зростанні якісних показників продукції в довгостроковій перспективі.

1.3. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю продукції аграрного підприємства

Управління конкурентоспроможністю аграрної продукції повинно охоплювати велике коло проблем стосовно якості та ресурсозбереження, аналіз та дослідження ринків на яких ця продукція буде реалізовуватись, крім того враховувати стадію життєвого циклу товару та функції управління. В цьому аспекті виділення та забезпечення реалізації конкурентних переваг продукції на ринку з постійним поліпшенням якості цієї продукції є основною ціллю управління конкурентоспроможністю аграрної продукції.

Для управління конкурентоспроможністю продукції важливим є вивчення алгоритму оцінки поточного рівня конкурентоспроможності продукції та забезпечення прийняття рішень на основі цієї оцінки (рис. 1.2).

Представлений алгоритм передбачає забезпечення в аграрній продукції вітчизняних суб'єктів господарювання такого рівня економічних, маркетингових, екологічних, технічних та нормативних параметрів, при якому ця продукція буде здатна змагатись з аналогічними товарами на ринку, як вітчизняному так і міжнародному.

Продукція вітчизняних аграрних підприємств для свого ефективного виходу на Європейську арену повинна відповідати всім міжнародним стандартам, всім якісним і екологічним характеристикам.

Рисунок – 1.2 Алгоритм оцінки рівня конкурентоспроможності аграрної продукції

Розроблено автором на основі джерела [39, 52]

При цьому, в сучасних умовах, значного зростання співпраці відчизняних товаровиробників з європейськими колегами є перспективи широкого розвитку співпраці та в подальшому виходу на європейські ринки нашої продукції, не тільки зернових та технічних культур, а й овочевих, плодових культур, винограду, продукції тваринництва. Стратегічні цілі аграрних підприємств вже зараз повинні враховувати такі перспективи та посилювати ці параметри аграрної продукції.

Для забезпечення таких перспектив необхідно впроваджувати чіткий організаційно-економічний механізм в процес управління конкурентоспроможністю як аграрної продукції так і в цілому суб'єкта господарювання. Такий механізм наочно зображено на рис. 1.3.

Рисунок – 1.3 Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства
Розроблено автором на основі джерела [52]

Згідно з представленою системою, структура механізму запропонована у вигляді блоків, що охоплюють конкретні дії, заходи економічного, організаційного технічного та технологічного характеру, прийняття управлінських рішень стратегічного призначення.

Запропонований підхід включає такі блоки: комплексність при планування виробництва та диверсифікації, покращення конкурентоспроможності та якості через введення сертифікованої системи управління якістю, покращення системи управління персоналом та мотивації цієї праці, покращення у податковому та фінансовому менеджменті, комплексність в управлінні внутрішньою та зовнішньою політикою, зміни в системі обліку витрат та їх аналізу, обрання конкурентної стратегії розвитку, орієнтація діяльності на маркетингових засадах, впровадження заходів по зростанню ефективності розподілу та використання фінансових та виробничих ресурсів, модернізація та техніко-технологічне переоснащення, модернізація інформаційного забезпечення та систем управління, формування інвестиційної привабливості та інноваційного розвитку.

Всі представлені блоки повинні працювати у взаємозв'язку та бути об'єднані основним принципом – всі блоки направлені на вирішення єдиної проблеми підвищення конкурентоспроможності на основі створення та розвитку конкурентних переваг і швидкої адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища.

Отже, механізм росту конкурентоспроможності сучасної аграрної продукції країни як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках потрібно орієнтувати на врахування прихованих конкурентних переваг вітчизняної сільськогосподарської продукції, з використанням наступних принципів:

- системний підхід до одночасного розвитку всіх параметрів конкурентоспроможності вітчизняної агропродукції без домінування певних складових (таких як економічних);

- реалізація окремих конкурентних переваг аграрної продукції на зовнішньому ринку, при одночасному зберіганні таких переваг і на внутрішньому ринку;

- знаходження балансу в різносторонніх інтересах українських товаровиробників аграрної продукції, держави та експортерів в процесі формування та реалізації конкурентного потенціалу вітчизняного аграрного ринку [57].

Першочерговою умовою забезпечення конкурентоспроможності аграрної підприємства є виділення складових та обрання системного підходу для забезпечення бажаного рівня переваг по відношенню до конкурентів, які можуть значно вплинути на формування базових компетенцій суб'єкта господарювання або сприяти досягненню цілей на ринку у стратегічному періоді.

РОЗДІЛ 2.

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

2.1. Аналіз конкурентного середовища функціонування ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» функціонує в Одеському районі Одеської області і представляє собою відкриту систему, що виробляє і реалізує продукцію агро-продовольчого призначення.

Для кожного аграрного підприємства першочергове значення має зона розташування та її природно-кліматичні умови, адже це є основою для ведення сільськогосподарської діяльності. Зовнішні фактори впливу слід розпочати досліджувати саме з природно-кліматичних характеристик.

Господарство розташовано в посушливих кліматичних умовах, де переважає сонячна погода. Ця територія називається напівзасушлива зона сухого степу. Середньорічна температура повітря в зоні дорівнює 17-19 градусів Цельсія.

Територія господарства представлена – рівниною. Сумарні опади за рік в районі розташування господарства складають 340-400 мм. При цьому значна кількість опадів приходить на теплий сезон (травень-червень). Негативним є проливний та нерівномірний характер опадів це може сприяти розвитку ґрунтової ерозії. Ця недостатня вологість є основним ризиком для сільського господарства області розташування господарстві.

Територія господарства представлена чорноземами легко- і середньосуглинистими, південними чорноземами, луговими і дерновими ґрунтами.

Загалом кліматичні умови сприятливі для вирощування більшості сільськогосподарських культур.

Подальші дослідження зовнішнього середовища та поєднання його з внутрішнім середовищем здійснимо завдяки проведенню SWOT-аналізу. Тобто

зовнішнє середовище представимо у вигляді позитивно впливаючих можливостей для розвитку підприємства, а також негативно впливаючих загроз зовнішнього середовища. В свою чергу внутрішнє середовище також представимо у вигляді сильних його сторін та слабких сторін.

В першу чергу оцінимо його можливості та загрози (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Аналіз зовнішнього середовища ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Можливості - Opportunities	Загрози -Threats
1. концентрація спеціалізації на економічно вигідних культурах – зернових та технічних 2. використання науково-обґрунтованих нормативів в формуванні раціону кормів 3. використання порід тварин з вищою продуктивністю 4. залучення іноземних інвесторів 5. використання чіткої послідовності культур в плані сівозмін 6. залучення державної підтримки в рамках статусу дослідного державного господарства 7. поява державного страхування посівів сільськогосподарських культур	1. економічна криза через воєнні дії в країні 2. зростання цін на всі ресурси 3. обмеженість реалізації продукції 4. складність реалізації продукції на зовнішні ринки в умовах війни 5. небезпека настання екологічної катастрофи спричиненої наслідками війни 6. зменшення кількості працездатних чоловіків задіяних в сільськогосподарській діяльності 7. посушливий клімат з низькою та нерівномірною за рік кількістю опадів

Розроблено автором на основі джерела [26,29,30, 56]

Аналізуючи результати слід зазначити, що ведення господарської діяльності в умовах воєнних дій в країні накладає великі ризики та величезні загрози збиткової діяльності та відсутності ведення виробничої діяльності взагалі. Поряд з тим, сільське господарство є стратегічно важливою галуззю для країни і тому господарство повинно максимально використовувати можливості для ведення своєї діяльності в так складні часи.

Серед можливостей господарство нами виділено: концентрація спеціалізації на економічно вигідних культурах – зернових та технічних; використання науково-обґрунтованих нормативів в формуванні раціону кормів; використання порід тварин з вищою продуктивністю; залучення іноземних інвесторів; використання

чіткої послідовності культур в плані сівозмін; залучення державної підтримки в рамках статусу дослідного державного господарства; поява державного страхування посівів сільськогосподарських культур.

Серед загроз, при цьому ми виділили: економічна криза через воєнні дії в країні; зростання цін на всі ресурси; обмеженість реалізації продукції; складність реалізації продукції на зовнішні ринки в умовах війни; небезпека настання екологічної катастрофи спричиненої наслідками війни; зменшення кількості працездатних чоловіків задіяних в сільськогосподарській діяльності; посушливий клімат з низькою та нерівномірною за рік кількістю опадів.

Для деталізації цього дослідження визначимо внутрішні перспективи розвитку та внутрішні слабкі сторони досліджуваного господарства.

Таблиця 2.2 - Аналіз внутрішнього середовища ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Сильні сторони - Strength	Слабкі сторони - Weaknesses
1. наявність сталого розміру земель та наявність системи зрошення земель 2. наявність основних та оборотних засобів для ведення господарської діяльності 3. працівники з високим досвідом в галузі 4. наявність рівнин та високо родючих ґрунтів на території господарства 5. надійні постачальники ресурсів по вигідним цінам 6. близькість до каналів реалізації продукції та портів для зовнішнього продажу 7. наявність комп'ютерної автоматизації бухгалтерського обліку	1. збитковість галузі тваринництва 2. низькі по відношенню до ринкових ціни реалізації продукції 3. недостатньо ефективні збутові канали 4. низька конкурентоспроможність продукції та господарства в цілому 5. посушливий клімат на території господарства 6. низька продуктивність тварин 7. низька урожайність культур

Розроблено автором

Аналізуючи результати виявлено, що господарство має багато проблем, які потребують вирішення. Так слабкими сторонами господарств є: Збитковість галузі тваринництва; низькі по відношенню до ринкових ціни реалізації продукції; недостатньо ефективні збутові канали; низька конкурентоспроможність продукції

та господарства в цілому; посушливий клімат на території господарства; низька продуктивність тварин; низька урожайність культур.

На противагу ним господарство володіє наступними сильними сторонами: наявність сталого розміру земель та наявність системи зрошення земель; наявність основних та оборотних засобів для ведення господарської діяльності; працівники з високим досвідом в галузі; наявність рівнин та високо родючих ґрунтів на території господарства; надійні постачальники ресурсів по вигідним цінам; близькість до каналів реалізації продукції та портів для зовнішнього продажу; наявність комп'ютерної автоматизації бухгалтерського обліку.

Отримані результати потрібно звести у загальну матрицю, що забезпечить виявлення співставлення зовнішніх та внутрішніх переваг та недоліків та виявлення позицій, що можуть відіграти ключову роль у розвитку господарства та позицій, що можуть ще більше ослабити його (табл. 2.3).

Аналізуючи результати матриці SWOT-аналізу (табл. 2.3) виявлено, що досліджуваному господарству треба намагатись уникати наступних несприятливих умов та посилювати сильні сторони в таких аспектах:

1. За рахунок низьких по відношенню до ринкових цін, при одночасній складності реалізації та обмеженості виходу на зовнішній ринок отримати збитковість реалізації продукції.

2. Через небезпеку екологічних катастроф як наслідок війни є ризик впливу на рівень родючості землі та можливість її використання та відповідно продуктивність, урожайність та рівень конкурентоспроможності продукції на ринку.

В свою чергу особливо важливо скористатись можливостями посилити наступні сильні сторони:

1. Завдяки наявності сталого розміру земель і системи зрошення високо родючих земель, надійних постачальників ресурсів та працівників з високим досвідом у галузі можна використовувати чітку послідовність культур в сівозміні і при цьому сконцентруватися на виробництві економічно вигідних культур та скористатися державним страхуванням врожаїв для мінімізації ризиків.

Таблиця 2.3 – Матриця SWOT-аналізу ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

		Зовнішнє середовище	
		Можливості - Opportunities	Загрози -Threats
		1. концентрація спеціалізації на економічно вигідних культурах – зернових та технічних 2. використання науково-обґрунтованих нормативів в формуванні раціону кормів 3. використання порід тварин з вищою продуктивністю 4. залучення іноземних інвесторів 5. використання чіткої послідовності культур в плані сівозмін 6. залучення державної підтримки в рамках статусу дослідного державного господарства 7. поява державного страхування посівів сільськогосподарських культур	1. економічна криза через воєнні дії в країні 2. зростання цін на всі ресурси 3. обмеженість реалізації продукції 4. складність реалізації продукції на зовнішні ринки в умовах війни 5. небезпека настання екологічної катастрофи спричиненої наслідками війни 6. зменшення кількості працездатних чоловіків задіяних в сільськогосподарській діяльності 7. посушливий клімат з низькою та нерівномірною за рік кількістю опадів
Внутрішнє середовище	Сильні сторони - Strength	Поле «СІМ»	Поле «СІЗ»
	1. наявність сталого розміру земель та наявність системи зрошення високородючих земель 2. наявність основних та оборотних засобів для ведення господарської діяльності 3. працівники з високим досвідом в галузі 4. надійні постачальники ресурсів по вигідним цінам 5. близькість до каналів реалізації продукції та портів для зовнішнього продажу	1. Завдяки наявності сталого розміру земель і системи зрошення високо родючих земель, надійних постачальників ресурсів та працівників з високим досвідом у галузі можна використовувати чітку послідовність культур в сівозміні і при цьому сконцентруватися на виробництві економічно вигідних культур та скористатися державним страхуванням врожаїв для мінімізації ризиків 2. Розвиток високоприбуткового виробництва на основі пункту 1 надасть можливість залучити іноземних інвесторів і вигідніше реалізовувати продукцію по наявним каналам та для експорту	1. Через економічну кризу та воєнний стан відбувається зростання вартості ресурсів навіть від надійних постачальників якими є довготривалі контракти 2. Наявність системи зрошення землі зменшує вплив посушливого клімату 3. Близкість до каналів реалізації та портів налад можливість першими реалізовувати навіть при обмеженості реалізації та складності реалізації на зовнішні ринки за умов війни
	Слабкі сторони - Weaknesses	Поле «СЛМ»	Поле СЛЗ»
	1. збитковість галузі тваринництва 2. низькі по відношенню до ринкових ціни реалізації продукції та недостатньо ефективні збутові канали 3. низька конкурентоспроможність продукції та господарства в цілому 4. низька продуктивність тварин 5. низька урожайність культур	1. За рахунок наявності порід тварин з вищою продуктивністю та можливості використання науково-обґрунтованих нормативів в формуванні раціону кормів можна збільшити продуктивність тварин та вивести їх на ефективне виробництво 2. За рахунок використання чіткої послідовності культур в плані сівозмін та залучення державної підтримки в рамках статусу дослідного державного господарства можна сприяти зростанню урожайності культур	1. Низькі по відношенню до ринкових цін, при одночасній складності реалізації та обмеженості виходу на зовнішній ринок можуть призвести до збитковості реалізації продукції 2. Небезпека екологічних катастроф через наслідки війни може вплинути на рівень родючості землі та можливість її використання та відповідно продуктивність, урожайність та рівень конкурентоспроможності продукції на ринку

Власні дослідження автора

2. Розвиток високоприбуткового виробництва на основі пункту 1 надасть можливість залучити іноземних інвесторів і вигідніше реалізовувати продукцію по наявним каналам та для експорту.

Отже, врахування факторів зовнішнього середовища та їх співставлення з внутрішніми характеристиками господарства дає можливість прорахувати його діяльність на майбутнє та забезпечити основу для підвищення конкурентоспроможності його продукції та підприємства в цілому.

2.2. Оцінка виробничого потенціалу ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Для проведення оцінки конкурентоспроможності підприємства важливим є визначення тенденцій в його економічній діяльності, це є основою формування конкурентоспроможності підприємства та базою для виявлення перспектив його розвитку в мінливих умовах.

Першочергово аналізу повинні підлягати базові показники розмірів підприємства. Вони представлені у таблиці 2.4

Аналізуючи результати таблиці 2.4, виявлено наступні тенденції: підприємство з наявністю 4000 га, біля 9000 тис. грн вартістю основних засобів та 58 середньорічними працівниками можна віднести до підприємств середнього розміру. В його наявності майже сталі розміри земель, при цьому 50% земель є зрощувальними, що має позитивний вплив на ефективність виробництва, крім того в господарстві спостерігається зростання працівників сільського господарства (на 65,7%), такі збільшення відбулись як в рослинництві, так і в тваринництві. За рахунок росту кількості працівників зменшилась кількість сільськогосподарських угідь на 1 працівника на 50,3 га або 40,8%.

Розмір оборотних фондів господарства в динаміці зменшився на 8,7%, в свою чергу основних фондів – на 7,4%.

Таблиця 2.4 – Розміри ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Показники	Роки			2022р. у % до 2020 р.
	2 020	2 021	2022	
Площа сільськогосподарських угідь, га	4321	4348	4242	98,2
з них: рілля	4223	4250	4123	97,6
пасовища	98	98	98	100,0
Всього використовується зрошуваних земель, га	2095	2095	2095	100,0
Середньорічна чисельність працівників, осіб	47	58	58	123,4
з них: зайняті в сільському господарстві	35	51	58	165,7
- в рослинництві	25	36	39	156,0
- в тваринництві	10	15	19	190,0
Приходиться сільськогосподарських угідь на 1 середньооблікового працівника, га	123,5	85,3	73,1	59,2
Вартість оборотних фондів, тис. грн.	21008	22740	19178	91,3
Вартість основних засобів (залишкова), тис. грн.	9577	8643	8870	92,6
Капіталозабезпеченість, тис. грн. на 100 га	225,8	203,7	209,1	92,6
Капіталоозброєність, тис., грн./чол.	203,8	149,0	152,9	75,1
Поголів'я великої рогатої худоби, гол	126	117	133	105,6
в тому числі: корови дійного стада	41	34	45	109,8
Поголів'я свиней, гол	289	157	298	103,1
в тому числі: основні свиноматки	47	60	55	117,0
Поголів'я коней, гол.	4	4	3	75,0
Бджолосімей	38	38	36	94,7

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Це відобразилось на зменшенні капіталозабезпеченості, тобто кількості основних засобів, що приходяться на 100 га сільськогосподарських угідь, цей показник склав 209,1 тис. грн, що на 7,4% менше ніж у 2020р., крім того капіталоозброєність, тобто вартість основних засобів в розрахунку на 1 середньорічного працівника склала 152,9 тис. грн., що на 24,9% менше за 2020р.

На противагу до цих зменшень існує зростання розмірів галузі тваринництва, що відображається у збільшенні поголів'я великої рогатої худоби

на 5,6%, корів дійного стада – на 9,8%. В свою чергу поголів'я свиней зросло на 3,1%, а основних свиноматок в цьому поголів'ї на 17%.

Є зменшення поголів'я робочих коней на 1 коня, та бджолосімей на 2. Поряд з цим ця продукція не є товарною для підприємства.

Розглянемо більш детально розміри земельних угідь господарства, а саме розміри ріллі та посіви в розрізі культур галузі рослинництва досліджуваного господарства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Структура та динаміка посівних площ сільськогосподарських культур ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Культури	2020р.		2021р.		2022р.		2022р. у %до 2020р.
	га	%	га	%	га	%	
Зернові і зернобобові культури, всього	3053	72,3	3084	72,6	3046	73,9	99,8
в тому числі пшениця озима	1700	40,3	1779	41,9	1910	46,3	112,4
ячмінь озимий	300	7,1	600	14,1	637	15,4	212,3
ячмінь ярий	600	14,2	430	10,1	231	5,6	38,5
зернобобові	113	2,7	45	1,1	106	2,6	93,8
горох	113	2,7	40	0,9	106	2,6	93,8
кукурудза на зерно	-	0,0	230	5,4	162	3,9	-
Технічні культури	730	17,3	720	16,9	666	16,2	91,2
Соняшник	430	10,2	720	16,9	221	5,4	51,4
Ріпак	300	7,1	0	0,0	445	10,8	148,3
Кормові культури	261	6,2	212	5,0	139	3,4	53,3
Кукурудза на силос і зелений корм	231	5,5	102	2,4	-	0,0	0,0
Багаторічні та однорічні трави на сіно	30	0,7	15	0,4	35	0,8	116,7
Багаторічні та однорічні трави на зелений корм	-	0,0	95	2,2	104	2,5	-
Всього посівів	4223	100,0	4150	97,6	3851	93,4	91,2
Пари	-	0,0	100	2,4	272	6,6	-
Всього ріллі	4223	100,0	4250	100,0	4123	100,0	97,6

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці, виявлено майже сталі розміри посівів зернових культур, що складають - 73,9% у 2022р., при цьому в динаміці 3 років,

зросла питома вага озимих зернових. Пшениця озима займає у 2022р. 46,3% у структурі, а озимий ячмінь 15,4%.

Технічні культури дещо зменшили свою питому вагу в динаміці 3 років і на 2022р. займали 16,2%, їх площа зменшилась на 9,2%.

Площі кормових культур в динаміці зменшились на 46,7% і склали у 2022р. 3.4% у структури, в першу чергу за рахунок відсутності посівів кормової кукурудзи у 2022р.

Загалом посівні площі в динаміці скоротились на 8,8%. Це відбулось за рахунок загального скорочення ріллі на 2,4% та появи з 2021р. парів. Пари у 2022р. склали 6,6%.

Таблиця 2.6 – Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» , ц

Вид продукції	2 020 р.	2 021 р.	2022р.	2022р. у % до 2020 р.
Зернові і зернобобові культури, всього	28510	90242	47723	167,4
в тому числі пшениця озима	19854	47875	33038	166,4
ячмінь озимий	2222	16408	11202	504,1
ячмінь ярий	3603	12600	3171	88,0
зернобобові	890	817	312	35,1
горох	890	806,5	212	23,8
кукурудза на зерно	0	12542	0	-
Соняшник	2363	12171	626	26,5
Ріпак	2165	0	1821	84,1
Кукурудза на силос і зелений корм	3743	21802	0	-
Багаторічні та однорічні трави на сіно	1195		613	51,3
Багаторічні та однорічні трави на зелений корм	0	9542	4711	-
Приріст живої маси великої рогатої худоби, ц	122	117	120	98,4
Молоко, ц	1420	1235	1638	115,4
Маса приплоду великої рогатої худоби, ц	13	12	13	97,6
Приплід великої рогатої худоби, голів	47	45	48	102,1
Приріст живої маси свиней, ц	182	157	286	157,1
Приплід свиней, голів	564	435	909	161,2
Маса приплоду свиней, ц	6	4	9	151,5

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

У таблиці 2.6 представимо обсяги виробництва всієї продукції сільського господарства в динаміці 3 років.

Аналізуючи результати таблиці 2.6, виявлено зростання обсягів виробництва продукції, що займає найбільшу питому вагу у структурі посівів. Зернові та зернобобові культури зросли в обсягах на 67,4%. При цьому це відбулось за рахунок зростання обсягів виробництва озимої пшениці на 66,4% та озимого ячменю в 5 раз.

Виробництво технічних культур зменшилась, у 2022р. за рахунок того, що було зібрано лише 50% від посаджених територій. Обсяги виробництва кормових культур в динаміці також зазнали скорочення.

Досліджуючи продукцію тваринництва є більш позитивні тенденції.

Так обсяг виробництва молока зріс на 15,4%, а кількість приплоду від корів зросла на 2,1%. Маса приплоду та приріст живої маси великої рогатої худоби в динаміці майже сталий.

Приріст живої маси свиней зріс на 57,1%, також зросла кількість приплоду свиней на 61,2% та його маса – на 51,5%.

Отже рослинництво в господарстві розвивається в галузі озимих зернових, одночасно позитивним є тенденції в галузі тваринництва.

Відобразимо як ці тенденції відбиваються у розвитку збутової діяльності досліджуваного агропідприємства (табл. 2.7).

Аналізуючи результати таблиці 2.7, виявлено, що представлені в попередній таблиці тенденції відобразитись і в обсягах реалізації продукції.

Так обсяги реалізації зернових та зернобобових культур зросли на 90,7%. При цьому це відбулось за рахунок зростання обсягів реалізації озимої пшениці на 91,4% та озимого ячменю в 3 рази.

Реалізація технічних культур зменшилась, у 2022р. на 19,8% для соняшнику та на 15,8% для ріпаку. Всі кормові культури господарства йдуть на власні потреби годівлі тварин, їх реалізації не відбувалось.

Таблиця 2.7 – Динаміка реалізації сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», ц

Показники	2 020 р.	2 021 р.	2022р.	2022р. у % до 2020 р.
Зернові і зернобобові культури, всього	22452	75246	42807	190,7
в тому числі: - пшениця озима	16535	38457	31649	191,4
- ячмінь	3224	24750	10890	337,8
- кукурудза на зерно	142	11970	0	-
- зернобобові	700	18	268	38,3
Соняшник	2047	10935	1641	80,2
Ріпак	2047	0	1723	84,2
Продано в живій масі приросту живої маси	345	395	262	75,9
з них: - великої рогатої худоби	183	163	45	24,6
- свиней	162	232	217	134,0
Молоко, ц	1242	1151	1385	111,5

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Досліджуючи продукцію обсяги реалізації молока зросли на 11,5%, а реалізації приросту живої маси свиней – на 34%, поряд з тим значно скоротилась реалізація приросту живої маси великої рогатої худоби – на 75,4%.

Співвідношення між виробництвом та продажами можна охарактеризувати за допомогою показника рівень товарності продукції, що визначає відсоток продажу продукції в виробництві (табл. 2.8).

Таблиця 2.8– Рівень товарності сільськогосподарської продукції в ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» , %

Показники	2 020 р.	2021 р.	2022 р.	2022р. до 2020 р., +/-
Зернові і зернобобові культури, всього	78,8	83,4	89,7	10,9
в тому числі: - пшениця озима	83,3	80,3	95,8	12,5
- ячмінь	89,5	196,4	75,8	-13,7
- кукурудза на зерно		95,4		0,0
- зернобобові	78,7	2,2	85,9	7,2
Соняшник	86,6	89,8	262,1	175,5
Ріпак	94,5		94,6	0,1
Продано в живій масі приросту живої маси	110,9	129,9	64,5	-46,4
з них: - великої рогатої худоби	153,8	133,6	37,5	-116,3
- свиней	84,4	127,5	75,9	-8,5
Молоко, ц	76,9	81,1	84,6	7,7

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці 2.8, виявлено, що рівень товарності зернових культур є достатньо стабільним в межах 80%, з тенденцією до росту. При цьому незважаючи на низький рівень виробництва соняшнику, рівень товарності його у 2022р. склав 262,1%, що значно більше за виробництво, тобто були продані запаси минулих періодів. Обернені тенденції має рівень товарності продукції скотарства, що був у 2022р. низьким – лише 37,5%. Рівень товарності продукції свинарства зменшився на 8,5 в.п., а молока зріс на 7,7 в.п.

В грошовому виразі представлені тенденції відображені у табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Склад і структура реалізації сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		В середньому за 2020-2022 рр.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Продукція рослинництва	15749	88,1	63275	96,5	28226	91,5	35750	93,8
Зернові та зернобобові культури - всього	11307	63,2	46674	71,2	23610	76,6	27197	71,4
пшениця озима	8405	47,0	25362	38,7	17828	57,8	17198	45,1
ячмінь	1639	9,2	13609	20,7	5557	18,0	6935	18,2
кукурудза на зерно	56	0,3	7684	11,7	0	0,0	2580	6,8
зернобобові	309	1,7	4,5	0,01	225	0,7	180	0,5
Технічні культури - всього	4441	24,8	16601	25,3	4616	15,0	8553	22,4
соняшник	2461	13,8	16601	25,3	2728	8,8	7263	19,1
ріпак озимий	1980	11,1	0	0,0	1888	6,1	1289	3,4
Продукція тваринництва	2130	11,9	2321	3,5	2614	8,5	2355	6,2
Молоко	1064	5,9	1130	1,7	1328	4,3	1174	3,1
Приріст великої рогатої худоби	436	2,4	443	0,7	93	0,3	324	0,9
Приріст свиней	626	3,5	748	1,1	1193	3,9	856	2,2
Продукція сільськогосподарства	17878	100,0	65596	100,0	30840	100,0	38105	100,0

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці 2.9, виявлено, що в середньому найбільшу питому вагу в діяльності підприємства відіграють зернові культури – 71,;%. І в динаміці спостерігається тенденція росту їх доходності. Рoste доходність і питома вага саме тієї продукції, що зросла в площах та обсягах виробництва, тобто озимі зернові.

В свою чергу, технічні культури, хоча в середньому і займають 22% у структурі реалізації сільськогосподарської продукції, поряд з тим в динаміці зменшили свою питому вагу в діяльності підприємства.

В свою чергу позитивні тенденції в рості обсягів виробництва продукції свинарства відобразились у рості питомої ваги свинарства до 3,9% у 2022р. В середньому питома вага цієї продукції займає 2,2%. Молоко після значного падіння в обсягах реалізації у 2021р. знову покращило свої позиції і у 2022р. займає 4,3%, а в середньому 3,1%. Поряд з тим реалізація продукції скотарства значно зменшилась, саме за рахунок низьких результатів 2022р. Напрямок спеціалізації досліджуваного аграрного підприємства проілюстровано на рис. 2.1.

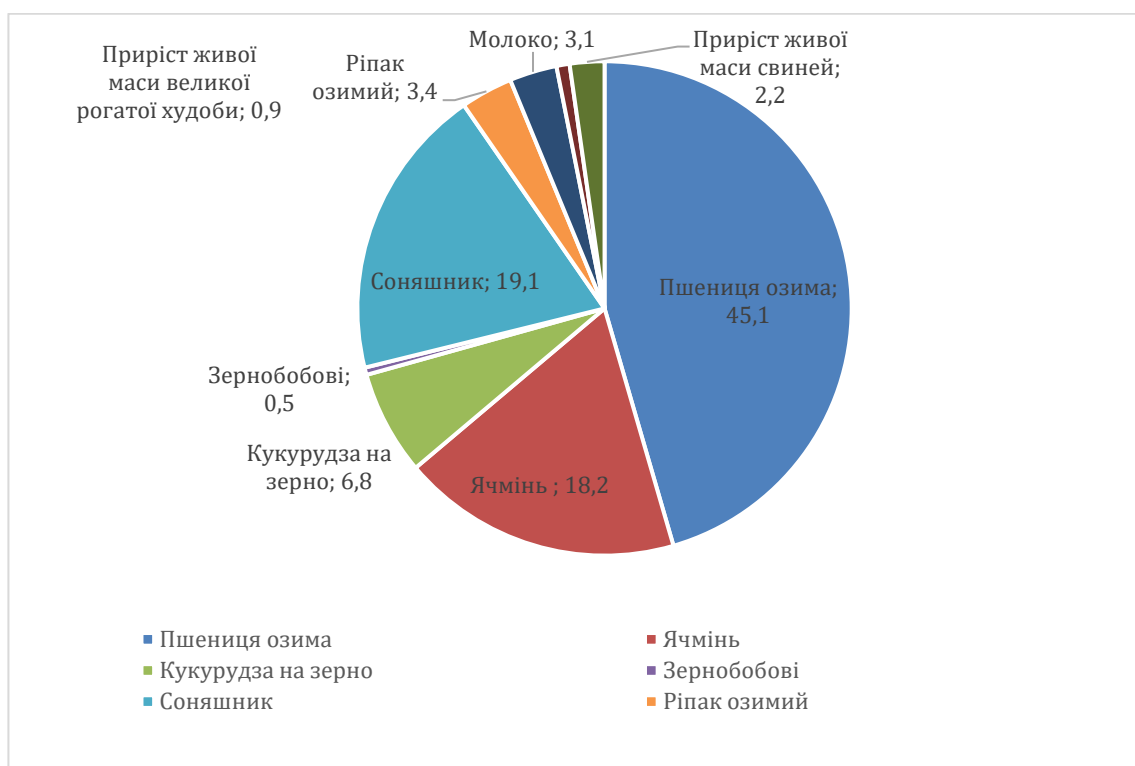

Рисунок 2.1 – Рівень спеціалізації ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГП-НЦНС»

Побудовано автором

Підсумовуючи тенденції, що склались у реалізації продукції господарства, необхідно зазначити, що досліджуване господарство має зерно-технічний напрям з розвиненим тваринництвом. Позитивні тенденції у сфері молочного скотарства та свинарства повинні обов'язково бути підтриманими та розвиненими в наступні роки для забезпечення сталого розвитку цієї стратегічно важливої продукції в діяльності підприємства.

2.3. Аналіз економічної ефективності виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, як основи конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Рівень конкурентоспроможності підприємства значною мірою залежить від конкурентоспроможності продукції, що реалізується в агропідприємстві. Такий аналіз варто розпочати з натуральних показників ефективності з подальшою оцінкою вартісних складових ефективності.

Для сільського господарства основними показниками ефективності у натуральних одиницях є урожайність сільськогосподарських культур (табл. 2.10) та рівень продуктивності сільськогосподарських тварин (табл. 2.11).

Аналізуючи результати таблиці 2.10 стосовно урожайності сільськогосподарської продукції виявлено майже такі ж результати як і в попередніх дослідженнях. Урожайність зернових культур зросла на 77,2%, при цьому пшениці озимої на 48,1, а озимого ячменю в 2 рази. Також є зростання урожайності по ярому ячменю в 2 рази, по іншій продукції спостерігається падіння урожайності. Слід зазначити, що загалом урожайність в господарстві є низькою, особливо враховуючи, що господарство є дослідним і повинно показувати еталонні результати для інших господарств регіону.

Таблиця 2.10 – Динаміка урожайності сільськогосподарських культур ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» , ц/га

Показники	2 020 р.	2 021 р.	2 022 р.	2022р. у % до 2020 р.
Зернові і зернобобові культури, всього	9,34	29,26	16,55	177,2
в тому числі пшениця озима	11,68	26,91	17,30	148,1
ячмінь озимий	7,41	27,35	17,59	237,4
ячмінь ярий	6,01	29,30	13,73	228,6
зернобобові	7,88	18,16	2,94	37,4
горох	7,88	20,16	2,00	25,4
кукурудза на зерно	-	54,53	-	-
Соняшник	5,50	16,90	4,97	90,4
Ріпак	7,22	-	6,39	88,5
Кукурудза на силос і зелений корм	16,20	213,75	-	-
Багаторічн та однорічні трави на сіно	39,83	0,00	17,51	44,0
Багаторічні та однорічні трави на зелений корм	-	100,44	45,30	-

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

В таблиці 2.11 представимо динаміку продуктивності тварин за 3 роки.

Таблиця 2.11 – Динаміка продуктивності тварин ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Види продукції	2 020 р.	2021р.	2022р	2022р. до 2020р	
				+/-	%
Середньодобовий приріст великої рогатої худоби, г	380	362	376	-4	98,9
Середньодобовий приріст свиней, г	274	271	255	-19	93,1
Середньорічний надій від однієї корови, кг	3021	3632	4818	1797	159,5

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці стосовно продуктивності тварин господарство виявлено для молочного скотарства загальну тенденцію до зростання, так середньорічний надій зріс на 1797 ц або 59,5%, що є значним показником розвитку продуктивності молочного скотарства господарства.

В продуктивності свиней, незважаючи на загальні збільшення обсягів виробництва, відбулись зменшення середньодобового приросту тварин на 19 г або 6,9%, по середньодобовому приросту великої рогатої худоби відбулось незначне зменшення на 4 г або 1,1%.

Загальні тенденції в ефективності в натуральному виразі відповідають попереднім дослідженням. Надалі виявимо зміни у вартісних показниках.

Особливої уваги, на наш погляд, має мати дослідження собівартості реалізованої продукції, що відображає витрати на виробництво та реалізацію продукції (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Собівартість реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції в ДП "ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», грн.

Показники	2 020 р.	2021 р.	2022 р.	2022р. до 2020 р.	
				+/-	%
Зернові і зернобобові культури, всього	516,9	498,4	509,4	-7,5	98,6
в тому числі: - пшениця озима	508,3	469,5	559,3	50,9	110,0
- ячмінь	713,7	520,8	350,5	-363,2	49,1
- кукурудза на зерно	563,4	548,0	-		-
- зернобобові	654,3	0,0	1082,1	427,8	165,4
Соняшник	348,3	1384,6	1602,7	1254,4	460,1
Ріпак	1687,3	-	876,4	-811,0	51,9
Продано в живій масі приросту живої маси	10382,6	3017,7	5358,8	-5023,8	51,6
з них: - великої рогатої худоби	7814,2	2717,8	2333,3	-5480,9	29,9
- свиней	13284,0	3228,4	5986,2	-7297,8	45,1
Молоко, ц	1326,9	981,8	1018,1	-308,8	76,7

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці виявлено зменшення в динаміці собівартості реалізованої продукції зерновиробництва на 7,5 грн. на 1 ц або 1,4%, це відбулось за рахунок зменшення собівартості ячменю на 50,9%. Також зменшилась собівартість ріпаку на 48,1%, але одночасно є негативна тенденція до зростання собівартості соняшнику в 4.6 раз.

Дуже позитивним є зменшення собівартості продукції тваринництва, так собівартість реалізації молока зменшилась на 23,3%, а приросту живої маси великої рогатої худоби на 70,1%, крім того приросту живої маси свиней – на 54,9%.

Загальні тенденції дають позитивні результати і подальше дослідження важливо провести щодо оцінки цін на сільськогосподарську продукцію досліджуваного аграрного підприємства(табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Ціна реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», грн

Показники	2 020 р.	2021 р.	2022 р.	2022р. до 2020р.	
				+/-	%
Зернові і зернобобові культури, всього	503,6	620,3	551,5	47,9	109,5
в тому числі: - пшениця озима	508,3	659,5	563,3	55,0	110,8
- ячмінь	508,4	549,9	510,3	1,9	100,4
- кукурудза на зерно	391,0	642,0	-	-	-
- зернобобові	1725,1	1028,9	839,6	-885,6	48,7
Соняшник	1202,4	1518,2	1662,4	460,0	138,3
Ріпак	967,3		1095,8	128,4	113,3
Продано в живій масі приросту живої маси	3078,5	3016,8	4908,4	1829,9	159,4
з них: - великої рогатої худоби	2382,9	2719,4	2066,7	-316,2	86,7
- свиней	3864,2	3225,8	5497,7	1633,5	142,3
Молоко, ц	856,5	982,0	958,8	102,4	112,0

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці виявлено зростання цін на основну продукцію сільського господарства. Так ціна зернових культур зросла на 47,9 грн або на 9,5%, серед технічних культур, ціна соняшнику зросла на 38,3%, хоча собівартість зросла в тенденції набагато більше, ціна ріпаку зросла на 13,3%.

Позитивні тенденції продовжено в ціні реалізації продукції свинарства, ціна зросла на 1633,5 грн або 42,3%. Ціна молока зросла на 102,4 грн або на 12%, але продукції тваринництва зменшилась на 316,2 грн або 13,3%. Слід зазначити, що незважаючи на зростання цін, ціни реалізації продукції в господарстві значно

менші за ринкові, що свідчить про недосконалу збутову політику і можливості в пошуку більш вигідних каналів реалізації в перспективі.

Показник, що співставляє у грошовому виразі вартість та витрати є показник прибутку. Його тенденції представлено у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Прибуток (+), збиток (-) від реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», грн

Показники	2 020 р.	2021 р.	2022 р.
Зернові і зернобобові культури, всього	-13,3	121,9	42,1
в тому числі: - пшениця озима	0,0	190,0	4,0
- ячмінь	-205,3	29,1	159,8
- кукурудза на зерно	-172,4	93,9	-
- зернобобові	1070,8	1028,9	-242,5
Соняшник	854,1	133,5	59,7
Ріпак	-720,0	-	219,4
Продано в живій масі приросту живої маси	-7304,1	-0,9	-450,4
з них: - великої рогатої худоби	-5431,3	1,6	-266,7
- свиней	-9419,8	-2,7	-488,5
Молоко, ц	-470,4	0,2	-59,2

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці виявлено, що 2020р. був збитковим для господарства по всій продукції крім зернобобових та соняшнику. При цьому аналіз діяльності господарства, виявив, що 2021 рік був найбільш вдалим в діяльності в межах 3 років дослідження. Особливо стосовно продукції тваринництва, що майже вийшла зі збитковості. Поряд з тим у 2022р. знову витрати набагато перебільшили ціну на продукцію.

У відсотковому виразі прибутковість характеризується показником рентабельності, що відображає відсоток прибутку (збитку) у собівартості реалізованої продукції (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Рівень рентабельності (+), збитковості (-) сільськогосподарської продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», %

Показники	2 020 р.	2021 р.	2022 р.
Зернові і зернобобові культури, всього	-2,6	24,4	8,3
в тому числі: - пшениця озима	0,0	40,5	0,7
- ячмінь	-28,8	5,6	45,6
- кукурудза на зерно	-30,6	17,1	-
- зернобобові	163,7	-	-22,4
Соняшник	245,2	9,6	3,7
Ріпак	-42,7		25,0
Продано в живій масі приросту живої маси	-70,3	0,0	-8,4
з них: - великої рогатої худоби	-69,5	0,1	-11,4
- свиней	-70,9	-0,1	-8,2
Молоко, ц	-35,5	0,0	-5,8

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці виявлено, що господарство зазнало динамічних змін в рамках періоду дослідження, при цьому найбільш вдалим в діяльності підприємства був 2021р. Поряд з тим в 2022р., господарство мало високий рівень рентабельності ячменю – 45,5%, за рахунок значного зменшення витрат по цій продукції, крім того 25% складала рентабельність ріпаку. По іншій продукції тенденції вимагають змін.

Отже, в результаті дослідження виявлена низька загальна ефективність продукції господарства. Зважаючи на виявлення низьких в порівнянні з ринковими цін реалізації продукції можна вважати в цьому основну проблему низької ефективності реалізованої продукції.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

3.1 Оцінка та прогнозування рівня конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

В контексті дослідження конкурентоспроможності продукції доцільно розглянути загальну конкурентоспроможність аграрного підприємства, як базу для розвитку конкурентоспроможності окремої його продукції.

Методика оцінки конкурентоспроможності, що вибрана в рамках дослідження – оцінка з допомогою теорії ефективної конкуренції [40,47,48]. Ця методика має обґрунтування у додатку Б. Дана методика передбачає виявлення рівня конкурентоспроможності аграрного підприємства на основі оцінки груп показників його економічної та фінансової діяльності, а також його ділової активності.

Аналізуючи результати оцінки рівня ефективності виробничої діяльності (табл. 3.1) виявлено всіх показників крім капіталовіддачі, що зменшилась на 3,03 пункти і вплинула на зменшення загального показника на 0,4 пункти.

Слід зазначити, що відносний показник операційних витрат на 1 грн вартості реалізованої продукції зріс на 0,21 пункт, а співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції зріс на 0,11 пункти. Співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції зросло на 0,05 пунктів. Незважаючи на негативні тенденції у рентабельності окремої продукції, спостерігаючи на динаміку в розрізі 5 років є зростання всіх показників на 0,2. Поряд з тим всі показники рентабельності є низькими.

Таблиця 3.1 – Рівень ефективності виробничої діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Показники	Позначення	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022	2020р. до 2018р., +,-
$РЕВД=0,15 \cdot ОВр+0,1 \cdot АСр+0,1 \cdot ЗСр+0,15 \cdot К+0,15 \cdot Ро+0,15 \cdot Ра+0,15 \cdot Рр$							
1. Відносний показник операційних витрат на 1 грн. вартості реалізованої продукції	ОВр	0,94	0,96	1,73	1,02	1,15	0,21
2. Співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції	АСр	0,05	0,04	0,15	0,15	0,16	0,11
3. Співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції	ЗСр	0,00	0,00	0,00	0,05	0,05	0,05
4. Капіталовіддача	К	6,55	6,55	2,87	8,73	3,52	-3,03
5. Рентабельність операційної діяльності	Ро	0,01	0,00	-0,33	0,01	0,03	0,02
6. Рентабельність активів	Ра	0,01	0,00	-0,38	0,02	0,03	0,02
7. Рентабельність реалізованої продукції	Рр	0,01	0,00	-0,51	0,01	0,03	0,02
Рівень ефективності виробничої діяльності	РЕВД	1,13	1,13	0,52	1,49	0,74	-0,40

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Отже ефективність виробничої діяльності господарство достатньо стабільна, поряд з тим результати є низькими.

Група показників рівня фінансового стану представлена в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Рівень фінансового стану ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Показники	Позначення	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2020р. до 2018р., +,-
$RFC=0,12 \cdot ЗЛк + 0,13 \cdot ШЛк + 0,2 \cdot ФСк + 0,1 \cdot Нк + 0,2 \cdot МВКк + 0,12 \cdot Ак + 0,13 \cdot ФЛк$							
1. Коефіцієнт загальної ліквідності ($> 1,0$)	ЗЛк	1,21	1,16	0,94	0,82	0,72	-0,49
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності ($0,1-0,35$ і вище)	ШЛк	0,02	0,02	0,01	0,03	0,01	-0,01
3. Коефіцієнт фінансової стійкості ($> 0,7-0,9$)	ФСк	0,24	0,39	0,25	0,23	0,35	0,11
4. Коефіцієнт незалежності (≤ 1)	Нк	2,44	1,55	2,96	11,62	7,40	4,96
5. Коефіцієнт маневреності власних коштів ($> 0,4$)	МВКк	-0,25	0,25	-0,18	-3,68	-3,42	-3,17
6. Коефіцієнт автономії ($\geq 0,5$)	Ак	0,24	0,39	0,25	0,08	0,12	-0,12
7. Коефіцієнт фінансового лівериджу ($\leq 0,25$)	ФЛк	0,00	0,00	0,00	1,91	1,91	1,91
Рівень фінансового стану діяльності	РФС	0,42	0,47	0,45	0,83	0,47	0,06

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці, виявлено, що коефіцієнт загальної ліквідності зменшився за період дослідження на 0,49 пункт і є нижче за норму протягом останніх 3 років, коефіцієнт швидкої ліквідності зменшився на 0,01 пункт і є значно менше нормативу, коефіцієнт фінансової стійкості, зріс на 0,11, поряд з тим не відповідає також нормативу. Коефіцієнт незалежності, свідчить про значну ростучу залежність господарства, що є негативним.

Коефіцієнт маневреності власних коштів протягом 3 років є від'ємним, а коефіцієнт фінансової автономії є менше нормативу і зменшився ще на 0,12

пункти. Коефіцієнт фінансового ліверіджу зріс на 1.91 пункт і навпаки є значно більший за норматив.

І хоча загальний рівень фінансового стану зріс на 0,06 пункти, порівнюючи показники з нормативами виявлено негативні тенденції у сталості діяльності господарства.

Рівень ділової активності відображено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Рівень ділової активності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Показники	Позначення	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022	2020р. до 2018р., +,-
$RDA = 0,15 \cdot OKZ_k + 0,15 \cdot OAK + 0,15 \cdot OOA_k + 0,15 \cdot OVK_k + 0,2 \cdot DAK + 0,2 \cdot RDA_i$							
1. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	OKZ _к	2,75	2,56	0,87	2,29	1,26	-1,49
2. Коефіцієнт оборотності активів	OAK	5,36	5,27	2,17	1,89	0,91	-4,45
3. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	OOA _к	2,27	2,21	0,93	2,88	1,61	-0,66
4. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	OVK _к	6,69	3,97	2,57	22,66	9,58	2,89
5. Коефіцієнт ділової активності	DAK	1,59	1,56	0,65	1,94	1,37	-0,22
6. Індекс росту ділової активності	RDA _і	1,26	0,97	0,92	1,41	0,67	-0,59
Рівень ділової активності	RDA	3,13	2,61	1,30	5,13	2,41	-0,72

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати таблиці, виявлено, що коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за 5 років зменшився на 1,49 пункти, зменшення цього показника має позитивну тенденцію для агропідприємства. Також зменшився коефіцієнт оборотності активів – на 4,45 пункти, коефіцієнт оборотності оборотних активів - на 0,66 пункти.

Поряд з тим коефіцієнт оборотності власного капіталу в динаміці 5 років зріс на 2,89 пункти, цей показник має негативну тенденцію.

Коефіцієнт ділової активності за період дослідження зменшився на 0,22 пункти і відповідно індекс росту ділової активності зменшився на 0,59 пункт.

Загалом показник ділової активності зменшився на 0,72 пункти.

Рівень конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» представлено в таблиці 3.4, як поєднання визначених вище показників з допомогою оціночних коефіцієнтів їх вагомості в загальній конкурентоспроможності.

Таблиця 3.4 – Розрахунок рівня конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Показники	Ефективність виробничої діяльності (РЕВД)	Фінансовий стан (РФС)	Ділова активність (РДА)	Рівень конкурентоспроможності РКП
$RKP = 0,35 REVD + 0,3 RFCS + 0,35 RDA$				
2018 р.	1,13	0,42	3,13	1,62
2019 р.	1,13	0,47	2,61	1,45
2020 р.	0,52	0,45	1,30	0,77
2021 р.	1,49	0,83	5,13	2,57
2022 р.	0,74	0,47	2,41	1,24
В середньому	1,00	0,53	2,91	1,53
Відхилення 2022р. до 2018р., +/-	-0,40	0,06	-0,72	-0,37

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати виявлено, що середній рівень конкурентоспроможності господарства 1,53 пункти. В динаміці 5 років він зменшився на 0,37 пункти. Найбільш низька конкурентоспроможність була в підприємстві в збитковому 2020р., відповідно коли господарство змогло вийти на прибуток по продукції рослинництва та на точку беззбитковості по продукції тваринництва рівень конкурентоспроможності господарство зразу збільшився до 2,57, що є високим показником для сільськогосподарського підприємства.

Отже ми бачимо високу залежність рівня загальної конкурентоспроможності підприємства від рівня економічної ефективності, а

отже й конкурентоспроможності продукції на ринку сільськогосподарських товарів.

Особливо значення в пошуку перспектив розвитку конкурентоспроможності є виявлення місце підприємства в межах конкурентів ринку сільськогосподарської продукції Одеської області. Для зрівняння обрано: СТОВ “Агрофірма Петродолинське” Овідіопольського району, АРК «Придунайська Нива» Ізмаїльського району, ТОВ «Трофімова» Овідіопольського району ДП ДГ «Дачне» Одеського району.

Таблиця 3.5 - Оцінка рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств Одеської області згідно теорії ефективної конкуренції в середньому за 2018-2022р.

Показники	Ефективність виробничої діяльності	Фінансовий стан	Ділова активність	Рівень конкурентоспроможності	Місце підприємства
ДП ДГ «Дачне»	0,78	1,66	2,84	1,77	1
ТОВ «Трофімова»	0,99	1,16	2,45	1,55	2
ДП ДГ «ЮЖНИЙ»	1,04	0,53	2,91	1,54	3
СТОВ “Агрофірма Петродолинське”	0,47	1,70	2,28	1,47	4
АРК «Придунайська Нива»	0,33	0,67	0,85	0,62	5

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати виявлено, що досліджуване господарство займає третє місце за рівнем конкурентоспроможності серед обраних для порівняння підприємств. При цьому в порівнянні з іншими підприємствами господарство має високу ефективність ведення власної діяльності та ділову активність, при цьому фінансовий стан господарства в порівнянні з конкурентами є нищим. Цій проблемі необхідно уділити максимальну увагу досліджуваного агропідприємства.

Для виявлення показників, що мають проблеми зрівняємо господарство з тим, що зайняло перше місце в рейтингу - ДП ДГ «Дачне» - це також дослідне господарство, що займається як рослинництвом так і тваринництвом (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Бенчмаркінг фінансово-економічної діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» в середньому за 2018-2022рр.

Показники	ДП ДГ «ЮЖНИЙ»	ДП ДГ «Дачне»
Показник ефективності ведення діяльності		
Відносний показник операційних витрат на 1 грн. вартості реалізованої продукції	1,16	0,97
Співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції	0,11	0,14
Співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції	0,02	0,01
Капіталовіддача, грн	5,64	4,04
Рентабельність операційної діяльності(	0,01	0,05
Рентабельність активів	0,01	0,01
Рентабельність реалізованої продукції	0,01	0,01
Показник фінансової стійкості		
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,97	8,77
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,02	1,29
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,29	0,92
Коефіцієнт незалежності	5,19	0,09
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-1,46	0,69
Коефіцієнт автономії(	0,22	0,92
Коефіцієнт фінансового лівериджу	0,76	0,00
Показник ділової активності		
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,95	12,81
Коефіцієнт оборотності активів	3,12	0,94
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,98	1,34
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	9,09	1,02
Коефіцієнт ділової активності	1,42	1,12
Індекс росту ділової активності	1,05	1,02
Рівень конкурентоспроможності		
Показник ефективності ведення діяльності	1,04	0,78
Показник фінансової стійкості	0,53	1,66
Показник ділової активності	2,91	2,84
Рівень конкурентоспроможності	1,54	1,77

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати виявлено, що ДП ДГ «ЮЖНИЙ» має вищу ефективність виробничої діяльності, за рахунок відносного показника операційних витрат на 1 грн. вартості реалізованої продукції та капіталовіддачі, що є вищими в досліджуваному підприємстві по відношенню до лідера. Але фінансова стійкість лідера є в 3 рази вища, за рахунок того, що його показники відповідають нормативам фінансової стійкості, в свою чергу ділова активність у господарств на однаковому рівні.

Зважаючи на виявлені результати господарству рекомендовано посилити роботу над виходом продукції із негативних збиткових тенденцій для забезпечення рівня ефективності виробничої діяльності на рівні 2021 року, при цьому щодо фінансового стану, то необхідно посилити відповідальність діяльності нормативам фінансової стійкості, для забезпечення сталої фінансової ситуації. Рекомендуємо досягнення рівня лідера ринку – 1,66 пункти. Щодо ділової активності бажано дотримуватись наявного рівня.

З допомогою виявлених рекомендацій та на базі пакету Аналізу Excel проведемо прогностні розрахунки розвитку рівня конкурентоспроможності на 2025р. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Прогноз рівня конкурентоспроможності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» за методом лінійних трендів на 2025 рр.

Рік	Порядковий номер року, t	Ефективність виробничої діяльності	Фінансовий стан	Ділова активність	Рівень конкурентоспроможності
		y_i	f_t	d_t	КП
		$y_t = 1,21 + 0,051t$ (3.1)	$f_t = 0,41 + 0,14t$ (3.2)	$d_t = 2,20 + 0,17t$ (3.3)	$КП = 0,35y_i + 0,3f_t + 0,35d_t$ (3.4)
2017	1	1,18	0,50	2,17	1,32
2018	2	1,13	0,42	3,13	1,62
2019	3	1,13	0,47	2,61	1,45
2020	4	0,52	0,45	1,30	0,77
2021	5	1,49	0,83	5,13	2,57
2022	6	0,74	0,47	2,41	1,24
2023	7	1,56	1,41	3,38	2,15
2024	8	1,62	1,55	3,55	2,27
2025	9	1,67	1,69	3,71	2,39
2025 до середнього за 2017-2022 рр., +/-		0,63	1,16	0,80	0,85

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Лінійна модель розвитку показників представлена в додатку В. Результати свідчать, що за ефективного дотримання виявлених рекомендацій господарство зможе вийти на запропонований рівень ефективності ведення діяльності, фінансового стану та ділової активності, що призведе до зростання рівня конкурентоспроможності до 2,39 пункти, що на 0,85 пункти більше за середнє значення конкурентоспроможності господарства за 2018-2022рр.

Це зростання графічно проілюстровано на рис. 3.1

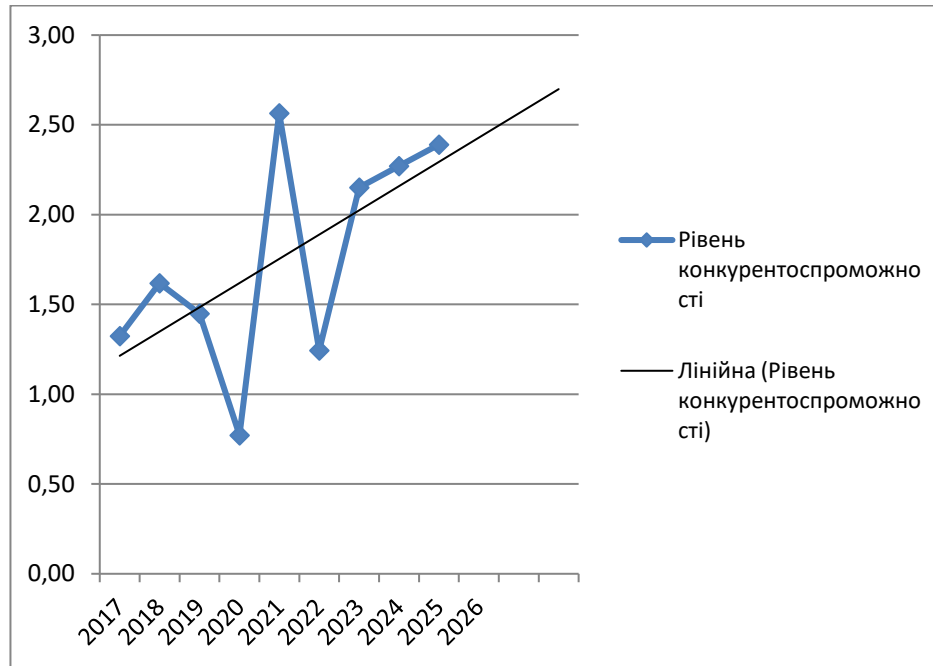

Рисунок 3.1 – Екстраполяція рівня конкурентоспроможності діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.

Побудовано автором

В свою чергу ефективність виробничої діяльності досягнув рівня 1,67, збільшиться на 0,63 пункти. Це зображено на рис. 3.2.

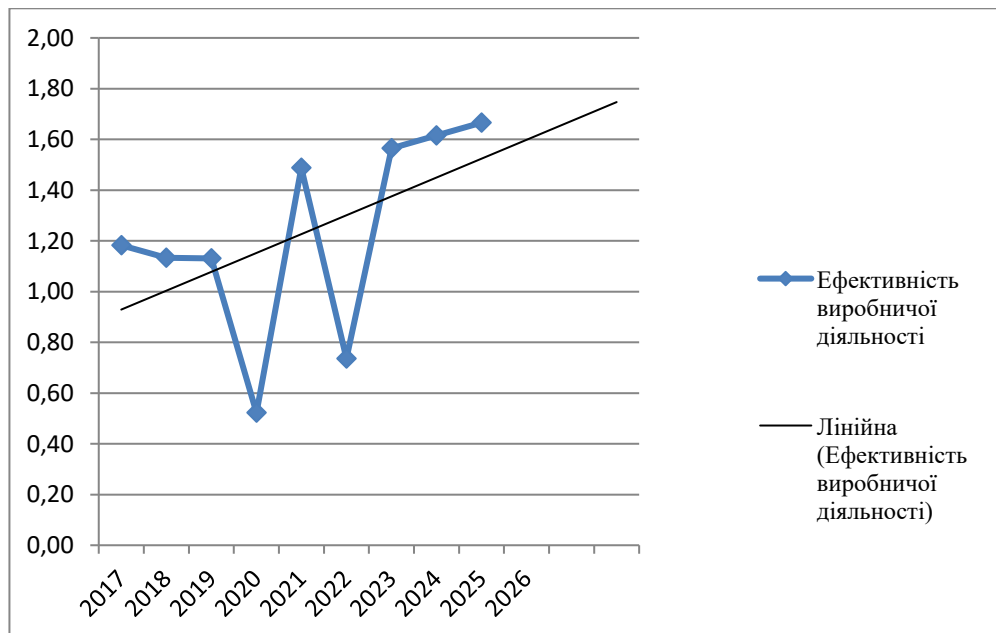

Рисунок 3.2 – Екстраполяція ефективності виробничої діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.

Побудовано автором

Рівень фінансового стану досягне розміру 1,69 і зросте на 1,16 пунктів, що представлено на рис.3.3.

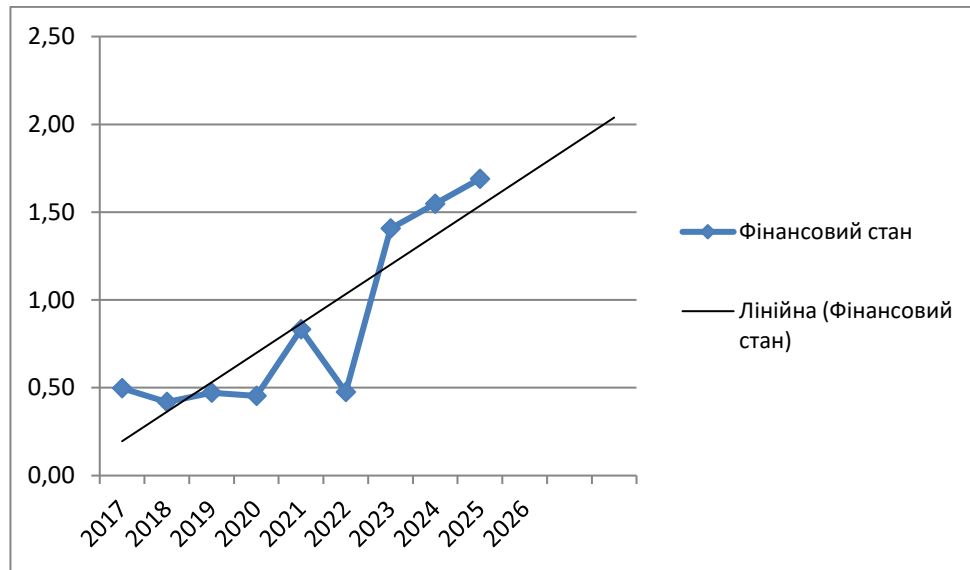

Рисунок 3.3 – Екстраполяція фінансового стану діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.

Побудовано автором

Рівень ділової активності складе 3,71 і зросте на 0,8 пункти. Ця тенденція представлена на рис. 3.4.

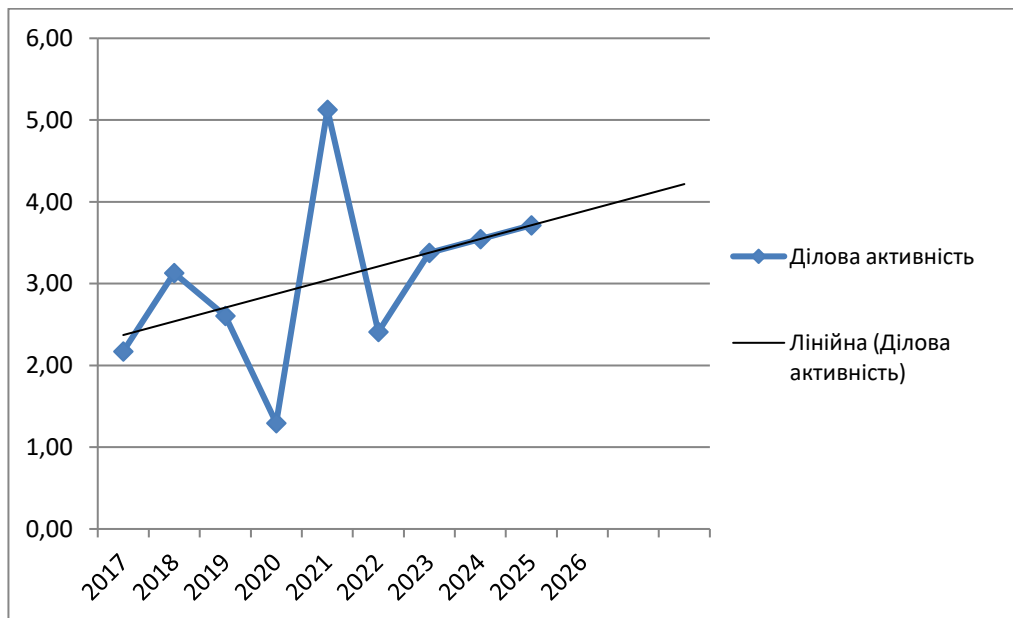

Рисунок 3.4 – Екстраполяція ділової активності діяльності ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» на 2024-2025 рр.

Побудовано автором

Отже, за результатами проведеної оцінки конкурентоспроможності підприємства, визначено, що середній рівень його конкурентоспроможності 1,53 пункти.

В порівнянні з іншими підприємствами господарство має високу ефективність ведення власної діяльності та ділову активність, при цьому фінансовий стан господарства в порівнянні з конкурентами є нищим. Зважаючи на виявлені результати господарству рекомендовано посилити роботу над виходом продукції із негативних збиткових тенденцій для забезпечення рівня ефективності виробничої діяльності на рівні 2021 року, при цьому щодо фінансового стану, то необхідно посилити відповідальність діяльності нормативам фінансової стійкості, для забезпечення сталої фінансової ситуації. Рекомендуємо досягнення рівня лідера ринку. Щодо ділової активності бажано дотримуватись наявного рівня. Згідно результатів екстраполяції, виявлені можливості досягнення запропонованого рівня ефективності ведення діяльності, фінансового стану та ділової активності, що призведе до зростання рівня конкурентоспроможності до 2,39 пункти, що на 0,85 пункти більше за середнє значення конкурентоспроможності господарства за 2018-2022рр.

3.2. Перспективи розвитку конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Практична оцінка конкурентоспроможності досліджуваного агропідприємства надала можливість зробити важливий висновок, що рівень конкурентоспроможності агропідприємства в цілому в значній мірі залежить від рівня конкурентоспроможності його продукції, тому для оцінки конкурентоспроможності продукції доцільно зрівняти основні показники ефективності її виробництва та реалізації з лідером ринку. Серед визначених нами конкурентів найбільш конкурентоспроможним є також дослідне господарство ДП ДГ «Дачне» Одеського району. Засновуючись на цьому проведемо зрівняння досліджуваного господарства з визначеним конкурентом.

Таблиця 3.8 – Порівняння ефективності сільськогосподарської продукції в натуральних одиницях ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр.

Види продукції	ДП ДГ «ЮЖНИЙ»	ДП ДГ «Дачне»	Відношення до конкурента	
			+/-	%
Урожайність, ц/га				
Зернові та зернобобові	18,5	28,4	-10,0	65,0
Озима пшениця	18,7	36,4	-17,7	51,4
Озимий ячмінь	19,4	26,7	-7,3	72,7
Соняшник	11,9	19,1	-7,2	62,2
Продуктивність з 1 голови				
Приріст живої маси великої рогатої худоби, г	372,7	418,0	-45,3	89,2
Приріст живої маси свиней, г	266,7	480,0	-213,3	55,6
Молоко, кг	3823,5	3978,0	-154,5	96,1

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати виявлено, що у господарства-конкурента набагато вищий рівень урожайності ніж у досліджуваного. Так по зерновим загалом у досліджуваного ДП ДГ «ЮЖНИЙ» урожайність менше на 10 ц/га або 35%, при цьому по озимій пшениці – на 17,7 ц/га або 48,6%, а по озимому ячменю – на 7,3 ц/га або 27,3%. По соняшнику урожайність більше на 7,2 ц/га або 37,8%.

Щодо продуктивності тварин, то в у досліджуваного ДП ДГ «ЮЖНИЙ» продуктивність менше по приросту живої маси великої рогатої худоби на 45,3 г/гол. або 10,8%, по приросту живої маси свиней – на 213,3 г/гол або 44,4%. Надой молока у конкурента менші на 154,5 кг/гол або 3,9%.

Отже всі показники ефективності в натуральних одиницях у конкурента є більшими.

Дослідимо ціни на основну продукцію сільського господарства (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Порівняння ціни сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр., грн

Види продукції	ДП ДГ «ЮЖНИЙ»	ДП ДГ «Дачне»	Відношення до конкурента	
			+/-	%
Зернові та зернобобові, всього	580,7	775,1	-194,4	74,9
Озима пшениця	595,5	739,5	-144,0	80,5
Озимий ячмінь	535,3	975,4	-440,1	54,9
Соняшник	1490,2	1247,5	242,7	119,5
Приріст живої маси великої рогатої худоби	2486,8	2613,9	-127,1	95,1
Приріст живої маси свиней	4201,9	3550,7	651,2	118,3
Молоко	932,2	1104,5	-172,3	84,4

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати виявлено, що досліджуване господарство має ціни менші по зерновим та зернобобовим культурам на 194,4 грн/ц або 35%. При цьому особливо низькою є ціна реалізації озимого ячменю – на 440,1 грн/ц або 27,3%.

По ціні реалізації соняшнику досліджуване господарство реалізує вигідніше. По ціні на 127,1 грн/ц або 19,5% більше ніж конкурент.

Ціни реалізації продукції тваринництва господарства також менші за конкурента, ціна реалізації приросту живої маси великої рогатої худоби менша на 127,1 грн/ц або 4,9%, а по реалізації молока – на 172,3 грн/ц або 15,6%. При цьому досліджуване господарство реалізує вигідніше продукцію свинарства за ціною – на 651,2 грн/ц або 18,3% більше ніж конкурент.

Співставимо прибутки від реалізації продукції з конкурентом (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Порівняння прибутку від реалізації 1 ц сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр., грн

Види продукції	ДП ДГ «ЮЖНИЙ»	ДП ДГ «Дачне»	Відношення до конкурента	
			+/-	%
Зернові та зернобобові, всього	72,5	155,4	-82,9	46,7
Озима пшениця	83,1	131,7	-48,6	63,1
Озимий ячмінь	7,0	254,4	-247,4	2,8
Соняшник	378,3	933,7	-555,4	40,5
Приріст живої маси великої рогатої худоби	-1801,7	-167,4	-1634,3	1076,3
Приріст живої маси свиней	-3297,6	53,9	х	х
Молоко	-176,7	23,4	х	х

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Аналізуючи результати виявлено, що за рахунок нижчої ціни реалізації прибутковість галузі рослинництва є нижчою за конкурента по всій основній продукції. Щодо продукції тваринництва, то в середньому за період дослідження скотарство є збитковим як у досліджуваного господарства так і у конкурента. Поряд з тим збиток конкурента є меншим на 1634,4 грн/ц.

Свинарство та молочне скотарство у конкурента є прибутковим. Прибуток не великий, поряд з тим для такої витратної галузі як тваринництво це є великим досягненням.

Дослідимо рівень рентабельності цієї продукції та порівняємо його з рівнем конкуренту району (табл. 3.11).

Аналізуючи результати таблиці 3.11 виявлено, що рівень рентабельності зернових культур господарства на 10,8 відсоткових пункти менше за конкурента, при цьому озимої пшениці – на 5,5 в.п., а озимого ячменю – на 34 в.п. Рівень рентабельності соняшнику менше на 263,5 відсоткових пункти.

Таблиця 3.11 – Порівняння рівня рентабельності сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» з конкурентом на ринку Одеського району Одеської області в середньому за 2018-2022 рр., %

Види продукції	ДП ДГ «ЮЖНИЙ»	ДП ДГ «Дачне»	Відношення до конкурента, +/-
Зернові та зернобобові, всього	14,3	25,1	-10,8
Озима пшениця	16,2	21,7	-5,5
Озимий ячмінь	1,3	35,3	-34,0
Соняшник	34,0	297,5	-263,5
Приріст живої маси великої рогатої худоби	-42,0	-6,0	-36,0
Приріст живої маси свиней	-44,0	1,5	x
Молоко	-15,9	2,2	x

Розраховано на основі даних статистичної звітності підприємства

Крім того приріст живої маси великої рогатої худоби має на 36 в.п. рентабельність меншу за конкурента.

Виявлені результати надають можливість господарству засновуючись на досвіді іншого дослідного господарства забезпечити розвиток власної діяльності.

Проведені дослідження виділяють наступні основні напрями:

1. використання сортів та гібридів рослин з вищою урожайністю;
2. оновлення породного стада для забезпечення більшої продуктивності великої рогатої худоби;
3. пошук ринків збуту, які забезпечать продаж продукції за ринковими цінами.

3.3 Економіко-математичне моделювання як метод обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Для реалізації організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції досліджуваного господарства доцільно провести прогнозування ефективності реалізації його продукції з врахуванням виявлених недоліків в діяльності на 2025р. Такі дії доцільно провести на основі економіко-математичної моделі оптимізації конкурентоспроможності продукції [41,42].

Для розрахунку економіко-математичної моделі оптимізації конкурентоспроможності продукції в ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» визначимо вхідні параметри моделі, що передбачають оптимізацію структури посівів, поголів'я, кормової бази, урожайності, ринкових цін реалізації продукції, на основі чого забезпечення вищого рівня конкурентоспроможності його продукції на ринку сільськогосподарської продукції України та можливість реалізації продукції на експорт. Вхідні параметри моделі представлені в додатку Г.

Визначено, що господарство дотримуватиметься середніх розмірів ріллі та сталого розміру пасовищ. За даними оптимізації структури посівних площ, запропоновано відвести під зернові культури площі в межах 2437 – 3674 га, під технічні культури віднесемо 536 – 783 га, а під кормові культури 173 – 404 га, крім того 5 % ріллі планується залишити під пари.

Кормова база представлена у таблиці 3 додатку Г і представляє збалансовану систему нормативного споживання кормів власного виробництва., що повинна допомогти у збільшенні продуктивності тварин. Для збільшення ефективності рослинництва в моделі передбачено внесення добрив під посіви продукції.

На основі цих заходів, зміни ринків збуту та залучення досвіду більш

ефективного конкурента в табл. 3.12 представлені ключові параметри забезпечення конкурентоспроможності продукції прогнозованої моделі.

Таблиця 3.12 – Техніко-економічні коефіцієнти вхідних параметрів економіко-математичної задачі оптимізації в ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС»

Види продукції	Урожайність, ц/га; Продуктивність, г за добу	Затрати праці, люд. год.	Собівартість реалізованої продукції, грн./ц	Ціни реалізації , грн./ц
Озима пшениця	41,3	1,1	770	995
Озимий ячмінь	43,3	1,1	713	989
Ярий ячмінь	42,1	0,9	680	1090
Горох	26,1	0,9	790	1760
Кукурудза на зерно	55,1	1,1	798	950
Соняшник	21,1	2,6	1602	1789
Ріпак озимий	15,4	2,5	1087	1490
Кормові культури				
Кукурудза на корм	216,9	0,9	–	–
Багаторічні та однорічні трави на сіно	41,2	1,2	–	–
Багаторічні та однорічні трави на зелену масу	110,3	0,11	–	–
Молоко	49,6	7,4	1027	1400
Приріст ВРХ	1,75	14,6	3200	3700
Приріст свиней	2,2	10,5	5434	5900

Власні дослідження автора

Модель передбачає зростання урожайності культур та продуктивності галузі тваринництва до рівня конкурента-лідера, крім того передбачено логічне зростання собівартості та вихід на більш вигідні ринки з вищими цінами реалізації продукції.

Запис моделі в математичному виразі передбачає структурування змінних та обмежень задачі, що представлені в додатку Д. На їх основі засобом «Розв’язувач» Ехсел побудована та розв’язана економіко-математична модель (додаток Е). Результати моделі відображено у вигляді таблиць, що

характеризують ключові позиції розвитку. Так структура посівних площ в проєкті на 2025р. представлена в табл. 3.13.

Таблиця 3.13 - Склад і структура посівних площ ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» в проєкті на 2025р.

Показники	В середньому за 3 роки		Проєкт на 2025р.		Проєкт до середнього	
	га	%	га	%	га	%
Зернові і зернобобові культури, всього	3061	72,9	3004	71,5	-57	98,1
в тому числі пшениця озима	1796	42,8	1850	44,1	54	103,0
ячмінь озимий	512	12,2	412	9,8	-100	80,4
ячмінь ярий	420	10,0	536	12,8	116	127,5
горох	86	2,1	103	2,5	17	119,3
кукурудза на зерно	131	3,1	103	2,5	-28	78,8
Технічні культури	705	16,8	585	13,9	-120	83,0
Соняшник	457	10,9	379	9,0	-78	83,0
Ріпак	248	5,9	206	4,9	-42	83,0
Кормові культури	204	4,9	404	9,6	200	198,0
Кукурудза на силос і зелений корм	111	2,6	206	4,9	95	185,6
Багаторічні та однорічні трави на сіно	27	0,6	74	1,8	47	277,5
Багаторічні та однорічні трави на зелений корм	66	1,6	124	3,0	58	186,9
Всього посівів	4075	97,0	3993	95,0	-82	98,0
Пари	124	3,0	206	5,0	82	166,1
Всього ріллі	4199	100,0	4199,0	100,0	-	100,0

Власні дослідження автора

Аналізуючи результати виявлено, що проєкт передбачає сталі площі ріллі, поряд з тим посівні площі зменшаться на 85 га, і на ці 82 га збільшиться пари, що важливо для підтримки продуктивності земель. Важливим також є повноцінне харчування тварин, тому в проєкті зростуть посіви кормових культур на 200 га, або майже в 2 рази. Такі зміни будуть відбуватись за рахунок зменшення посівів зернових та технічних культур, поряд з тим загалом не змінять основний пріоритет господарства – зернові та зернобобові культури, їх питома вага складе 71,5%.

Таблиця 3.14 - Середньорічне поголів'я ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГП-НІНС» в проєкті на 2025р.

Показник	За 2020-2022 рр. в середньому	Проект на 2025 р.	Проект до середнього	
			+/-	%
Великої рогатої худоби	125	143	18	114,0
в тому числі корів	40	50	10	126,0
Свиней	248	185	-63	74,7

Власні дослідження автора

Щодо поголів'я тварин (табл. 3.14) то планується зростання поголів'я великої рогатої худоби на 18 голів або 14%, корів - на 10 голів або 26%, при цьому зменшення поголів'я свиней на 63 голови або 25,3%, поряд з тим продуктивність свиней зросте, що забезпечить загальне зростання по цій продукції.

Проаналізуємо виробництво сільськогосподарської продукції на 2025р. (табл. 3.15).

Аналізуючи результати виявлено, що проєкт передбачає значне зростання виробництва всієї продукції за рахунок зростання її ефективності в натуральних одиницях.

Так зростання обсягів виробництва зернових і зернобобових культур планується на 69738ц або в 2 рази, при цьому озимої пшениці – на 42810 ц або в 2 рази, а озимого ячменю – на 7896 ц або 79,4%. В свою чергу соняшнику – на 2947 ц або 58,3%, ріпаку – на 1844 ц або в 2 рази. Для забезпечення повноцінного раціону тварин планується збільшення обсягів виробництва кукурудзи на силос, багаторічних та однорічних трав на сіно в 5 раз, крім того багаторічних та однорічних трав на зелени корм майже в 3 рази.

Виробництва продукції скотарства зросте на 130 ц або в 2 рази, продукції свинарства – на 192 ц або на 92%, крім того виробництва молока зросте на 1069 ц або 74,7%.

Таблиця 3.15 - Обсяги виробництва основних видів продукції в ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС» в проєкті на 2025р., ц

Види продукції	В середньому за 2020-2022 рр.	Проект на 2025 р.	Проект до середнього	
			ц	%
Зернові і зернобобові культури, всього	55492	125230	69738	225,7
в тому числі пшениця озима	33589	76399	42810	227,5
ячмінь озимий	9944	17840	7896	179,4
ячмінь ярий	6458	22566	16108	349,4
горох	636	2750	2114	432,3
кукурудза на зерно	4181	5675	1495	135,8
Соняшник	5053	8000	2947	158,3
Ріпак	1329	3172	1844	238,8
Кукурудза на силос і зелений корм	8515	44681	36166	524,7
Багаторічн та однорічні трави на сіно	603	3049	2446	505,9
Багаторічні та однорічні трави на зелений корм	4751	13677	8926	287,9
Приріст живої маси ВРХ	120	250	130	208,9
Приріст живої маси свиней	208	400	192	192,0
Молоко	1431	2500	1069	174,7

Власні дослідження автора

В поєднанні з новою ціновою політикою збільшення у виробництві відобразяться й у збільшенні реалізації у вартісному виразі.

В проєкті передбачено рівень товарності 100% для озимої пшениці, ячменю, кукурудзи на зерно, технічних та продукції тваринництва. При цьому рівень товарності 58% для ячменю ярого та 67% для гороху – частина цієї продукції відноситься до кормових культур. Всі кормові культури покривають кормові потреби тварин.

Виручка від реалізації продукції наведена у таблиці 3.16.

Таблиця 3.16 - Вартість і структура чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НІНС» в проекті на 2025р.

Види продукції	В середньому за 2020-2022 рр.		Проект на 2025 р.		Проект до середнього	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Продукція рослинництва	35750	93,82	152884	95,75	117134	427,6
Зернові та зернобобові культури - всього	27197	71,37	133845	83,83	106648	492,1
пшениця озима	17198	45,13	76017	47,61	58819	442,0
ячмінь	6935	18,20	31813	19,92	24878	458,7
кукурудза на зерно	2580	6,77	5392	3,38	2812	209,0
зернобобові	180	0,47	1584	0,99	1404	882,2
Технічні культури - всього	8553	22,45	19039	11,92	10486	222,6
соняшник	7263	19,06	14312	8,96	7049	197,0
ріпак озимий	1289	3,38	4727	2,96	3437	366,6
Продукція тваринництва	2355	6,18	6785	4,25	4430	288,1
Молоко	1174	3,08	3500	2,19	2326	298,1
Приріст великої рогатої худоби	324	0,85	925	0,58	601	285,5
Приріст свиней	856	2,25	2360	1,48	1504	275,8
Продукція сільського господарства	38105	100,00	159669	100,00	121564	419,0

Власні дослідження автора

Аналізуючи результати виявлено значні зростання доходів від реалізації продукції. Так загалом чисті доходи зростуть на 117134 тис. грн або в 4 рази, при цьому зернових та зернобобових культур на 106648 тис. грн або в 5 раз, щодо технічних культур прогнозується зростання чистих доходів на 10486 тис. грн або в 2 рази.

Щодо продукції тваринництва планується зростання чистих доходів на 4430 тис. грн або в 3 рази. Такі зростання можуть призвести до зростання загальних доходів на 121564 тис. грн або в 4 рази.

Щодо структури чистих доходів передбачається зростання питомої ваги зернових та зернобобових культур до 83,83%, за рахунок зменшення питомої ваги технічних культур. В свою чергу продукція тваринництва, хоча і зменшиться загалом у структурі, поряд з тим передбачає позитивні зростання у доходах.

Подібні результати прогнозують зростання рівня рентабельності основної продукції господарства (табл. 3.17).

Таблиця 3.17 – Прогноз рівня рентабельності сільськогосподарської продукції ДП ДГ «ЮЖНИЙ» на 2025р., %

Види продукції	В середньому за 2020-2022рр.	Проект на 2025р.	Проект до середнього
Зернові та зернобобові, всього	14,3	54,2	39,9
Озима пшениця	16,2	29,2	13,0
Озимий ячмінь	1,3	38,7	37,4
Приріст живої маси великої рогатої худоби	-42,0	15,6	x
Приріст живої маси свиней	-44,0	8,6	x
Молоко	-15,9	36,3	x

Власні дослідження автора

В проєкті рівень рентабельності зернових та зернобобових культур складе 54,2% , що на 39,9 в.п. більше ніж у середньому за 3 попередні роки, при цьому озимої пшениці складе 29,2 %, що на 13 в.п. більше за середні показники, а рівень рентабельності озимого ячменю склав 38,7%, що на 37,4 в.п. більше за 2020-2022рр.

Також передбачається вихід продукції тваринництва зі збитковості і отримання рівня рентабельності продукції скотарства на рівні 15,6%, свинарства 8,6%, молока – 36,3%.

Такі результати свідчать про значне зростання конкурентоспроможності основної продукції господарства в проєкті на 2025р.

В таблиці 3.18 представлено проєкт загальної економічної ефективності сільського господарства, що характеризує зростання конкурентоспроможності всього підприємства загалом (табл. 3.18).

Таблиця 3.18 - Проєкт економічної ефективності сільського господарства ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС», тис. грн.

Показник	Середнє за 2020-2022 рр.	Проєкт на 2025 р.	Проєкт до середнього	
			+ / -	%
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт і послуг, тис. грн.	38635	140630	101995	364,0
Собівартість, тис. грн	36095	121533	85438	336,7
Валовий прибуток (збиток) від реалізації продукції, робіт і послуг, тис. грн.	2540	19097	16557	751,8
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт і послуг, тис. грн.				
в т.ч.: на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	897,7	3267,4	2369,8	364,0
на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	715,5	2424,7	1709,2	338,9
на 1 грн. основних виробничих засобів, грн.	4,3	15,9	11,6	370,6
Валовий прибуток (збиток) від реалізації продукції, робіт і послуг, тис. грн.				
в т.ч.: на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	59,0	443,7	384,7	751,8
на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	47,0	329,3	282,2	699,9
на 1 грн. основних виробничих засобів, грн.	0,3	2,2	1,9	765,3
Рівень рентабельності (+) виробничої діяльності, %	7,0	15,7	8,7	x

Власні дослідження автора

Аналізуючи результати виявлено зростання чистого доходу в проєкті на 101995 тис. грн або в 3,6 раз. При цьому собівартості на 85438 тис. грн або в 3

рази. За рахунок більш швидкого зростання доходів ніж собівартості очікується зростання валового прибутку на 16557 тис. грн або в 7,5 раз.

Відповідно чистий дохід на 100 га сільськогосподарських угідь зросте на 2369,8 тис. грн або в 3,6 раз, на 1 працівника на 1709,2 тис. грн або в 3 рази, на 1 грн основних засобів на 11,6 тис. грн або в 3,7 раз.

Вартість валового прибутку на 100 га сільськогосподарських угідь зросте на 384,7 тис. грн або в 7,5 раз, на 1 працівника на 282,2 тис. грн або в 7 рази, на 1 грн основних засобів на 1,9 тис. грн або в 7,6 раз.

Це забезпечить рівень рентабельності виробництва у розмірі 15,7%, що на 8,7 відсоткових пункти більше ніж в середньому за 2020-2022 рр.

Зростання конкурентоспроможності аграрної продукції повинно базуватись на зростанні ефективності виробництва і реалізації продукції, базою такого розвитку є насіннєвий матеріал, що використовується в рослинництві та породний склад в тваринництві, в поєднанні з чітко визначеною структурою сівозмін, врахуванням зрошення та внесення добрив, вчасне дотримання всіх агро меліоративних заходів для рослинництва та використання оптимального раціону в тваринництві може забезпечити зростання виробництва. При цьому наступним важливим кроком повинні бути заходи щодо покращення ефективності реалізації цієї продукції, тобто проведення дослідження ринку, виявлення найбільш вигідних каналів реалізації та продаж продукції за вигіднішими умовами. Такі заходи забезпечать функціонування організаційно-економічного механізму підприємства на засадах підвищення конкурентоспроможності його продукції та сприятимуть до виходу господарства на новий, вищий рівень конкурентоспроможності в цілому.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі проведено теоретичне узагальнення та запропоновано практичні заходи щодо формування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності продукції ДП «ДГ «ЮЖНИЙ» СГП-НЦНС».

Результати проведеного дослідження дають можливість сформулювати наступні висновки:

1. Базовим у визначенні конкурентоспроможності продукції в будь-якій трактовці поняття є те, що вона є актуальною саме в часових межах її реалізації на ринку. При цьому, характеризується рівнем успішності задоволення виявлених у споживачів потреб. Отже, конкурентоспроможним на ринку є той продукт, що дає корисного ефекту в розрахунку на одиницю витрат більше ніж інші продукти учасників ринку, що можуть задовольнити аналогічну потребу споживача. Це поняття є відносним, через залежність від співвідношення ринкових факторів та переваг над конкурентами цього ринку.

2. До основних параметрів конкурентоспроможності можна віднести: економічні, маркетингові, екологічні, технічні та нормативні. При цьому всі вони є взаємозалежними. Так удосконалення проведені у виробничому процесі мають позитивний ефект для результатів діяльності всього суб'єкта господарювання в цілому. При цьому вплив на конкурентоспроможність аграрної продукції прямих витрат буде незмінним: при застосування в процесі виробництва більш витратних матеріалів, добрив, кормів призводять до зростання собівартості, де заощадження на повній собівартості буде лише за наявності «ефекту масштабу». Так само інвестиції в основний капітал у вигляді купівлі сучасного обладнання, впровадження новітніх технологій, купівлі нової техніки створюють умови для росту амортизаційних відрахувань, які відповідно відображаються у собівартості виробленої продукції. Такі інноваційні технології мають стратегічний характер дії та відображаються у стабільному зростанні якісних показників продукції в довгостроковій перспективі

3. Першочерговою умовою забезпечення конкурентоспроможності аграрної підприємства є виділення складових та обрання системного підходу для забезпечення бажаного рівня переваг по відношенню до конкурентів, які можуть значно вплинути на формування базових компетенцій суб'єкта господарювання або сприяти досягненню цілей на ринку у стратегічному періоді.

4. Аналізуючи результати матриці SWOT-аналізу виявлено, особливо важливо скористатись можливостями посилити наступні сильні сторони: Завдяки наявності сталого розміру земель і системи зрошення високо родючих земель, надійних постачальників ресурсів та працівників з високим досвідом у галузі можна використовувати чітку послідовність культур в сівозміні і при цьому сконцентруватися на виробництві економічно вигідних культур та скористатися державним страхуванням врожаїв для мінімізації ризиків. Розвиток високоприбуткового виробництва на основі пункту 1 надасть можливість залучити іноземних інвесторів і вигідніше реалізовувати продукцію по наявним каналам та для експорту. Отже, врахування факторів зовнішнього середовища та їх співставлення з внутрішніми характеристиками господарства дає можливість прорахувати його діяльність на майбутнє та забезпечити основу для підвищення конкурентоспроможності його продукції та підприємства в цілому.

5. Підсумовуючи тенденції, що склались у виробництві та реалізації продукції господарства, необхідно зазначити, що досліджуване господарство має зерно-технічний напрям з розвиненим тваринництвом. Позитивні тенденції у сфері молочного скотарства та свинарства повинні обов'язково бути підтриманими та розвиненими в наступні роки для забезпечення сталого розвитку цієї стратегічно важливої продукції в діяльності підприємства.

6. В результаті дослідження ефективності ведення діяльності виявлена низька загальна ефективність продукції господарства. Зважаючи на виявлення низьких в порівнянні з ринковими цін реалізації продукції можна вважати в цьому основну проблему низької ефективності реалізованої продукції.

7. Оцінюючи конкурентоспроможність підприємства, виявлено, що в порівнянні з іншими підприємствами господарство має високу ефективність

ведення власної діяльності та ділову активність, при цьому фінансовий стан господарства в порівнянні з конкурентами є нищим. Зважаючи на виявлені результати господарству рекомендовано посилити роботу над виходом продукції із негативних збиткових тенденцій для забезпечення рівня ефективності виробничої діяльності на рівні 2021 року, при цьому щодо фінансового стану, то необхідно посилити відповідальність діяльності нормативам фінансової стійкості, для забезпечення сталої фінансової ситуації. Рекомендуємо досягнення рівня лідера ринку. Щодо ділової активності бажано дотримуватись наявного рівня. Згідно результатів екстраполяції, виявлені можливості досягнення запропонованого рівня ефективності ведення діяльності, фінансового стану та ділової активності, що призведе до зростання рівня конкурентоспроможності до 2,39 пункти, що на 0,85 пункти більше за середнє значення конкурентоспроможності господарства за 2018-2022рр.

8. Виявлені результати оцінки конкурентоспроможності продукції агропідприємства надають можливість господарству засновуючись на досвіді іншого дослідного господарства забезпечити розвиток власної діяльності, виділяючи наступні основні напрями: використання сортів та гібридів рослин з вищою урожайністю; оновлення породного стада для забезпечення більшої продуктивності великої рогатої худоби; пошук ринків збуту, які забезпечать продаж продукції за ринковими цінами.

9. Провівши економіко-математичне моделювання оптимізації конкурентоспроможності продукції передбачено значне зростання конкурентоспроможності основної продукції господарства в проєкті на 2025р. Аналізуючи результати виявлено зростання чистого доходу в проєкті на 101995 тис. грн або в 3,6 раз. При цьому собівартості на 85438 тис. грн або в 3 рази. За рахунок більш швидкого зростання доходів ніж собівартості очікується зростання валового прибутку на 16557 тис. грн або в 7,5 раз. Це забезпечить рівень рентабельності виробництва у розмірі 15,7%, що на 8,7 відсоткових пункти більше ніж в середньому за 2020-2022 рр.

Зростання конкурентоспроможності аграрної продукції повинно базуватись на зростанні ефективності виробництва і реалізації продукції, базою такого розвитку є насіннєвий матеріал, що використовується в рослинництві та породний склад в тваринництві, в поєднанні з чітко визначеною структурою сівозмін, врахуванням зрошення та внесення добрив, вчасне дотримання всіх агро меліоративних заходів для рослинництва та використання оптимального раціону в тваринництві може забезпечити зростання виробництва. При цьому наступним важливим кроком повинні бути заходи щодо покращення ефективності реалізації цієї продукції, тобто проведення дослідження ринку, виявлення найбільш вигідних каналів реалізації та продаж продукції за вигіднішими умовами. Такі заходи забезпечать функціонування організаційно-економічного механізму підприємства на засадах підвищення конкурентоспроможності його продукції та сприятимуть до виходу господарства на новий, вищий рівень конкурентоспроможності в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апопій В. В. Внутрішня торгівля в АПК України: ефективність взаємодії: монографія. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. 386 с.
2. Балабанова Л.В. Холод В.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: навч. посіб. К.: ВД «Професіонал», 2006. 448 с.
3. Башук Г.О. Економіко-інноваційна модель конкурентоспроможності продукції в Україні. *Економіка та держава*. 2013. № 6. С. 102–106
4. Березівський П. С. Впровадження внутрішньогосподарського організаційно-економічного забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2008. № 10. С. 52-54.
5. Боліла С. Ю., Федорова Т. В., Мілюський В. І. Підвищення конкурентоспроможності сільського господарства України на основі інноваційних факторів. URL: <http://surl.li/ibkvy>
6. Бурлака О. П., Бурлака О. А. Чинники формування конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2012. № 2. С. 23-26.
7. Васильков В. Організація виробництва: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 524 с.
8. Величко О.В. Христенко Г.М. Інтегральне оцінювання конкурентоспроможності зернової продукції сільськогосподарських підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 8. С. 113–119.
9. Гайдучкий А.П. Інвестиційна конкурентоспроможність аграрного сектора України. Київ: НораДрук, 2004. 247 с.
10. Гайдучкий П. І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території. *Економіка АПК*. 2005. № 11. С. 43-50.

- 11.Галушко В. П., Хоменко В. Ф. Державне регулювання та підтримка сільськогосподарського виробництва в розвинутих країнах. *Економіка АПК*. 1999. № 11. С. 3-7.
- 12.Галушак В.В. Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських виробничих структур. *Економічний простір*. 2009. №23/1. С. 170-176.
- 13.Ганначенко С. Л. Економічна роль держави у формуванні українських торговельних відносин в агропродовольчій сфері: дис... канд. екон. наук. Київ, 2004. 157 с.
- 14.Гринь В.І. Сутність та фактори конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. Вип. 2 (5). Т. 3. С. 87-92.
- 15.Гриценко А.П. Особливості формування системи управління агропромисловим виробництвом в регіоні на інноваційній основі. *Економіка АПК*. 2007. № 9 . С. 3-7.
- 16.Гудзинський О.Д., Сіренко Н.М. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти розвитку організаційних формувань. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2009. № 4 (51). С. 14-21.
- 17.Гузар Б.С. Цикалюк О.С. Основні фактори впливу на конкурентоспроможність продукції. *Інноваційна економіка*. 2012. № 11. С. 277–280.
- 18.Данько, Ю. І. Орел А.М. Сучасні напрямки забезпечення конкурентоспроможності аграрної продукції України. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 3. С. 98–105.
- 19.Дем'яненко М. Я. Фінанси в період реформування ринкових відносин. *Економіка АПК*. 2001. № 2. С. 53-58.
- 20.Дикань В.А. Управління якістю як фактор конкурентоспроможності підприємств. *Економіка України*. 2008. №1. 43с.
- 21.Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

22. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти: монографія. К.: ДАКККиМ, 2006. 160 с.
23. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний. К.: Академія, 2000, Т. 1. 2000. 864 с.
24. Есманова Л. І. Фінансові результати як економічний інструмент розвитку сільськогосподарських підприємств. Суми : Козацький вал, 2007. 157 с.
25. Желуденко К. В. Сутність та фактори конкурентоспроможності продукції підприємств України. *Інтелект XXI*. 2017. №. 1. С. 66-71.
26. Закон України Про захист від недобросовісної конкуренції № 236/96-ВР від 17.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
27. Закон України Про захист економічної конкуренції № 2210-III від 11.01.2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
28. Заріцька Н. М. Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства. *Ефективна економіка*, 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4647>
29. Ільчук М. М. Рудько Р. М. Перспективи ефективного функціонування аграрних формувань. *Біоресурси і природокористування*. 2010. Т. 2, № 1-2. С. 137-144.
30. Іртищева І. О. Функціонування агропродовольчої сфери регіону на засадах інноваційного розвитку. URL: http://www.agroin.org/statti/irtysheva_5.html
31. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 366 с.
32. Клименко С. М., Омеляненко Т. В., Барабась Д. О. та ін. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2008. 520с.
33. Клименко С.М., Дуброва О.С., Барабась Д.О., Омеляненко Т.В., Вакуленко А.В. Управління кокурентоспроможності підприємства. К.: КНЕУ, 2006. - 527 с.

- 34.Ключник А. В. Формування ефективної кредитної політики в аграрному секторі економіки Миколаївської області. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2007. № 3(42). С. 201-206
- 35.Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : [монографія] / за заг. ред. О.Г. Янкового. О. : Атлант, 2013. 470 с.
- 36.Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції : [монографія] / за ред. М.М. Ільчук, І.А. Коновал, І.В. Мельникова та ін. К. : Вид-во ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2015. 321 с.
- 37.Кулешова Г. М. Конкуренція і конкурентоспроможність в агропромисловому виробництві. *Економіка АПК*. 2008. № 3. С. 126–132.
- 38.Курбацька Л. М. Маркетинговий механізм забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. *Ефективна економіка*. № 3, 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3388>
- 39.Лагутін В. Д., Романенко В. А., Уманців Ю. М. Конкурентоспроможність національної економіки: навч. посіб. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 296 с.
- 40.Левіна М.О. Оцінка конкурентоспроможності приміських сільськогосподарських підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я*. Економічні науки, випуск № 49. Одеса, 2009 с.
- 41.Левіна-Костюк М. О., Мельничук О. І., Даніленко О. В., Лагодієнко В. В., Ткачук Г. О. Оптимізація виробничої діяльності фермерського господарства з використанням економіко-математичних методів. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 4. С. 112–120. URL: <http://ujae.org.ua/en/optimization-of-farm-production-activity-using-economic-and-mathematical-methods/>
- 42.Левіна-Костюк М.О., Мельничук О.І., Телічко Н.О. Методи прийняття управлінських рішень в умовах недостатньої інформації. *Економіка та суспільство*. 2022. №43 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1726/1663>

- 43.Литвин О.В. Підвищення конкурентоздатності продукції в умовах ринкової економіки. *Інтелектуальна економіка*. 2009. №4. 84с.
- 44.Ліфиць І.М. Конкурентоспроможність товарів і послуг. К.: Вища освіта; Юрайт-Йздат. 2009. 460 с.
- 45.Лищенко Е.Г. Проблема конкурентоспроможності продукції підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. №8. 128с.
- 46.Малік М. Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва. *Фінанси України*. 2004. № 5. С. 47-53.
- 47.Малік М.Й. Нужна О.А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія. К.: Інститут аграрної економіки, 2007. 270с.
- 48.Мельничук О.І, Левіна-Костюк М.О., Телічко Н.А., Ажаман І.А. Управління якістю як фактор забезпечення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції на зовнішньому ринку. *Агросвіт*. 2023. №12. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/index>
- 49.Пилипенко К.А. Організаційно-економічний механізм функціонування інтегрованих агропромислових підприємств. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2008. № 1 (44). С. 120-124.
- 50.Піддубна Л.І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: монографія. Х.: ІНЖЕК, 2007. 368с.
- 51.Поліщук О.А. Стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах інтеграції України до СОТ. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2007. № 3. Т.2. С. 175-179.
- 52.Попадинець Н. М. Конкурентоспроможність продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках URL: <https://ird.gov.ua/irds/molvch20150261330.pdf>
- 53.Попадинець Н. М. Внутрішній ринок продукції лісової промисловості України: проблеми та напрями розвитку : монографія. Львів: ІРД НАН України, 2014. 182 с.
- 54.Портер М. Конкуренція.: навч. посіб. Д: ІНФО, 2011. 625 с.

- 55.Саблук П.Т. Державне регулювання аграрного ринка України. *АПК: економіка, управління*. 2006. №4. С. 35-36.
- 56.Статистичний збірник "Сільське господарство України" за 2021 рік. К.: Державна служба статистики, 2022. 221 с.
- 57.Старостіна А.О. Маркетинг: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2003. 326 с.
- 58.Стратегічне управління : навч. посіб. / за ред. Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко. К. : Центр учбової літератури, 2011. 440 с.
- 59.Україна зменшує імпорт та збільшує експорт сільськогосподарської продукції. *Аграрний бюлетень*. URL: <http://ab.org.ua/ukrayina-zmenshuje-import-ta-zbilshuye-eksportsilskogospodarskoyi-produktsiyi/>
- 60.Фатхутдінов Р.А. Конкурентоспроможність: економіка, стратегія, управління. Д.: ІНФА., 2010. 312 с.
- 61.Фатхутдінов Р.А. Управління конкурентоспроможністю організації: навч. посіб. Д. : ІНФА, 2013. – 544 с.
- 62.Frohberg K., Hartmann M. Comparing Measures of Competitiveness. IAMO Discussion. Paper, 1997. No. 2.
- 63.Шалімов В. Д. Регуляторні та мотиваційні механізми розвитку внутрішнього ринку металопродукції України : дис. ... кандидата екон. наук. Одеса, 2010. 210 с.
- 64.Швиданенко О.А. Сучасні критерії конкурентоспроможності: ефективність та інноваційність. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. №8(26). с.145-146.

ДОДАТКИ

Таблиця 1 Погляди вчених-економістів на категорію конкурентоспроможність

Автор	Визначення конкурентоспроможності
С. І. Ожогов	Здатність витримувати конкуренцію, протистояти конкурентам
М. І. Книш	Ступінь привабливості даного продукту для здійснюючого реальну покупку споживача
П. В. Забелін, Н. К. Моїсєєва	Здатність приносити прибуток у короткостроковому періоді не нижче заданого, або перевищення над середнім прибутком
В. П. Грошев	Комплекс споживчих властивостей товару, що визначає його відмінність від інших аналогічних товарів за ступенем і рівнем задоволення потреб покупців і витратам на його купівлю й експлуатацію
А. І. Кредісов	Характеристика товару, що відображає його відмінність від аналогічного конкурентного товару як за ступенем відповідності конкретної потреби, так і по витратах на її задоволення
В. Стівенсон	Конкурентоспроможність характеризує те, “наскільки ефективно компанія задовольняє потреби клієнта порівняно з іншими компаніями, що пропонують подібний товар або послугу”
М. О. Єрмолов	Конкурентоспроможність – це відносна характеристика, яка відображає відмінності у процесі розвитку певного виробника від виробника конкурента як за ступенем задоволення власними товарами, так і за ефективністю виробничої діяльності
А. Печінкин та В. Фомін	Конкурентоспроможність – складне багатоаспектне поняття, яке визначає здатність товару зайняти та втримати позицію на конкурентному ринку в певний період за конкуренції з іншими аналогічними товарами. Розрізняють: конкурентоспроможність продукції (властивість, яка оцінюється за сукупністю основних техніко-економічних, якісних і вартісних показників, що відрізняють товар від товару-конкурента) та рівень конкурентоспроможності продукції (відносна характеристика продукції як товару, що відображає ступінь її переваги на даному ринку перед товаром-конкурентом).
В. Є. Хруцький, І. В. Корнєєва	Конкурентоспроможність – це стабільна можливість задовольняти певні потреби покупців краще, ніж конкуренти, та завдяки цьому вдало продавати продукцію з прийнятними фінансовими результатами для виробника
Р. А. Фатхутдінов	Конкурентоспроможність – це властивість об’єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби порівняно з аналогічними об’єктами, представленими на даному ринку
І. О. Піддубний, А. І. Піддубна	Конкурентоспроможність – це потенціальна або реалізована здатність економічного суб’єкта до функціонування у релевантному зовнішньому середовищі, яка ґрунтується на конкурентних перевагах і відображає його позицію стосовно конкурентів
Б. А. Райзберг	Конкурентоспроможність – це реальна та потенційна можливість фірм у існуючих для них умовах проектувати, виготовляти та збувати товари, що за ціновими та неціновими характеристиками є більш привабливими для споживачів, ніж товари їх конкурентів

Перша група показників об'єднує сферу виробничої діяльності кожного господарства та рівень її ефективності (ЕВД). Згідно методики до цієї групи належать такі показники, як економічність витрат, понесених на виробництво (відносний показник операційних витрат на 1 грн. вартості реалізованої продукції, співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції, співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції), показник капіталовіддачі, рівні рентабельності операційної діяльності, активів, реалізованої продукції.

$$\text{РЕВД} = 0,15 \cdot \text{ОВр} + 0,1 \cdot \text{АСр} + 0,1 \cdot \text{ЗСр} + 0,15 \cdot \text{К} + 0,15 \cdot \text{Ро} + 0,15 \cdot \text{Ра} + 0,15 \cdot \text{Рр}$$

де: ОВреал - відносний показник витрат виробництва на одиницю продукції; АС - співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції; ЗС - співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції; Ф - капіталовіддача; Р опер - рентабельність операційної діяльності; Ракт - рентабельність активів; Рреал - рентабельність реалізації.

До другої групи належать показники, що характеризують фінансовий стан підприємства (ФС), це ряд коефіцієнтів, що характеризують ліквідність активів підприємства (загальну та миттєву), стійкість, незалежність, автономність, маневреність власних коштів та фінансовий ліверідж.

$$\text{РФС} = 0,12 \cdot \text{ЗЛк} + 0,13 \cdot \text{ШЛк} + 0,2 \cdot \text{ФСк} + 0,1 \cdot \text{Нк} + 0,2 \cdot \text{МКк} + 0,12 \cdot \text{Ак} + 0,13 \cdot \text{ФЛк}$$

де: Кзл — коефіцієнт загальної ліквідності; Кмл - коефіцієнт миттєвої ліквідності; Кфс - коефіцієнт фінансової стійкості; Кнз - коефіцієнт незалежності; МКвк - коефіцієнт маневреності власних коштів; Ка - коефіцієнт автономії; Кфл - коефіцієнт фінансового лівериджу.

Третю групу складають показники, що характеризують ділову активність (ДА) підприємства. До них належать показники оборотності (коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності власного капіталу) безпосередньо коефіцієнт ділової активності та індекс росту ділової активності.

$$\text{РДА} = 0,15 \cdot \text{ОКЗк} + 0,15 \cdot \text{ОАк} + 0,15 \cdot \text{ООАк} + 0,15 \cdot \text{ОВКк} + 0,2 \cdot \text{ДАк} + 0,2 \cdot \text{РДАі}$$

де: КОкз - коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; КОа - коефіцієнт оборотності активів; КОоа - коефіцієнт оборотності оборотних активів; КОВк - коефіцієнт оборотності власного капіталу; Кда - коефіцієнт ділової активності; Рда - індекс росту ділової активності.

Для кожної групи показників встановлені показники вагомості, кожного критерію. Об'єднує їх загальний критерій оцінювання – тобто показник конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

$$\text{РКП} = 0,35 \cdot \text{РЕВД} + 0,3 \cdot \text{РФС} + 0,35 \cdot \text{РДА},$$

де: РКП - показник конкурентоспроможності підприємства;

РЕВД - значення критерію ефективності виробничої діяльності підприємства;

РФС - значення критерію фінансового стану підприємства;

РДА - значення критерію ділової активності підприємства.

Оцінка конкурентоспроможності за теорією ефективної конкуренції

Критерії та показники конкурентоспроможності	Формула розрахунку показника	Джерело інформації
1. Рівень ефективності виробничої діяльності підприємства $РЕВД=0,15 \cdot ОВ_{реал}+0,1 \cdot АС+0,1 \cdot ЗС+0,15 \cdot \Phi+0,15 \cdot Р_{реал} + 0,15 \cdot Р_{опер}++0,15 \cdot Р_{акт}$		
1.1 Відносний показник операційних витрат на 1 грн. вартості реалізованої продукції	$ОВ_{реал} = \frac{Операційні \cdot витрати}{Чиста \cdot виручка \cdot від \cdot реалізації \cdot продукції}$	$\frac{p.2050 + 2130 + 2150 + 2180(\phi 2)}{p.2000(\phi 2)}$
1.2 Співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції	$АС = \frac{Адміністративні \cdot витрати}{Собівартість \cdot реалізованої \cdot продукції}$	$\frac{p.2130(\phi 2)}{p.2050(\phi 2)}$
1.3 Співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції	$ЗС = \frac{Витрати \cdot на \cdot збут}{Собівартість \cdot реалізованої \cdot продукції}$	$\frac{p.2150(\phi 2)}{p.2050(\phi 2)}$
1.4 Капіталовіддача	$\Phi = \frac{Чиста \cdot виручка \cdot від \cdot реалізації \cdot продукції}{Середньорічна \cdot вартість \cdot основних \cdot виробничих \cdot фондів}$	$\frac{p.2000(\phi 2)}{(p.1010_n + p.1010_{\kappa})(\phi 1) / 2}$
1.5 Рентабельність операційної діяльності	$Р_{опер} = \frac{Результат \cdot від \cdot операційної \cdot діяльності}{Повна \cdot собівартість \cdot реалізованої \cdot продукції}$	$\frac{p.2000(\phi 2)}{p.2050(\phi 2)}$
1.6 Рентабельність активів	$Р_{акт} = \frac{Чистий \cdot прибуток}{Необоротні \cdot й \cdot оборотні \cdot активи}$	$\frac{p.2350(\phi 2)}{p.1195 + p.1095(\phi 1)}$
1.7 Рентабельність реалізованої продукції	$Р_{акт} = \frac{Чистий \cdot прибуток}{Виручка \cdot від \cdot реалізації \cdot продукції}$	$\frac{p.2350(\phi 2)}{p.2000(\phi 2)}$
2. Рівень фінансової стійкості підприємства $РФС=0,12 \cdot К_{зл}+0,13 \cdot К_{мл}+0,2 \cdot К_{фс}+0,1 \cdot К_{нз}+0,2 \cdot К_{мвк}+0,12 \cdot К_{а}+0,13 \cdot К_{фл}$		
2.1 Коефіцієнт загальної ліквідності	$К_{зл} = \frac{Оборотні \cdot активи}{Поточні \cdot зобов'язання}$	$\frac{p.1195(\phi 1)}{p.1695 - p.1610(\phi 1)}$
2.2 Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$К_{мл} = \frac{Грошові \cdot кошти}{Поточні \cdot пасиви}$	$\frac{p.1165(\phi 1)}{p.1695 - p.1610(\phi 1)}$
2.3 Коефіцієнт фінансової стійкості	$К_{фс} = \frac{Власний \cdot капітал + довгострокові \cdot зобов'язання}{Пасиви}$	$\frac{p.1495 + p.1595(\phi 1)}{p.1900(\phi 1)}$

Продовження додатку Б

Критерії та показники конкурентоспроможності	Формула розрахунку показника	Джерело інформації
2.4 Коефіцієнт незалежності	$K_{нз} = \frac{\text{Загальні} \cdot \text{зобов'язання}}{\text{Власний} \cdot \text{капітал}}$	$\frac{p.1595 + p.1695(\phi 1)}{p.1495(\phi 1)}$
2.5 Коефіцієнт маневреності власних коштів	$K_{вк} = \frac{\text{Власний} \cdot \text{капітал} - \text{необоротні} \cdot \text{активи}}{\text{Власний} \cdot \text{капітал}}$	$\frac{p.1495 - p.1095(\phi 1)}{p.1495(\phi 1)}$
2.6 Коефіцієнт автономії	$K_a = \frac{\text{Власний} \cdot \text{капітал}}{\text{Пасиви}}$	$\frac{p.1495(\phi 1)}{p.1900(\phi 1)}$
2.7 Коефіцієнт фінансового лівериджу	$K_{фл} = \frac{\text{Довгострокові} \cdot \text{зобов'язання}}{\text{Власний} \cdot \text{капітал}}$	$\frac{p.1595(\phi 1)}{p.1495(\phi 1)}$
3. Рівень ділової активності $РДА = 0,15 \cdot КО_{кз} + 0,15 \cdot КО_a + 0,15 \cdot КО_{oa} + 0,15 \cdot КО_{вк} + 0,2 \cdot К_{да} + 0,2 \cdot ІР_{да}$		
3.1 Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$КО_{кз} = \frac{\text{Чиста} \cdot \text{виручка} \cdot \text{від} \cdot \text{реалізації} \cdot \text{продукції}}{\text{Поточні} \cdot \text{зобов'язання}}$	$\frac{p.2000(\phi 2)}{(p.1695_n + p.1695_{\kappa})(\phi 1) / 2}$
3.2 Коефіцієнт оборотності активів	$КО_a = \frac{\text{Чиста} \cdot \text{виручка} \cdot \text{від} \cdot \text{реалізації} \cdot \text{продукції}}{\text{Активи}}$	$\frac{p.2000(\phi 2)}{(p.1300_n + p.1300_{\kappa})(\phi 1) / 2}$
3.3 Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$КО_{oa} = \frac{\text{Чиста} \cdot \text{виручка} \cdot \text{від} \cdot \text{реалізації} \cdot \text{продукції}}{\text{Оборотні} \cdot \text{активи}}$	$\frac{p.2000(\phi 2)}{(p.1195_n + p.1195_{\kappa})(\phi 1) / 2}$
3.4 Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$КО_{вк} = \frac{\text{Чиста} \cdot \text{виручка} \cdot \text{від} \cdot \text{реалізації} \cdot \text{продукції}}{\text{Власний} \cdot \text{капітал}}$	$\frac{p.2000(\phi 2)}{(p.1495_n + p.1495_{\kappa})(\phi 1) / 2}$
3.5 Коефіцієнт ділової активності	$КО_{da} = \frac{\text{Чиста} \cdot \text{виручка} \cdot \text{від} \cdot \text{реалізації} \cdot \text{продукції} \cdot \text{з} \cdot \text{врахуванням} \cdot \text{податку} \cdot \text{на} \cdot \text{додану} \cdot \text{вартість}}{\text{Підсумок} \cdot \text{балансу}}$	$\frac{p.2000(\phi 2) * ПДВ}{p.1900(\phi 1)}$
3.6 Індекс росту ділової активності	$ІР_{да} = \frac{\text{Підсумок} \cdot \text{балансу}_{\text{кін}}}{\text{Підсумок} \cdot \text{балансу}_{\text{поч}}}$	$\frac{p.1900_{\kappa}(\phi 1)}{p.1900_n(\phi 1)}$
Рівень конкурентоспроможності $РКП = 0,35 \cdot РЕВД + 0,3 \cdot РФС + 0,35 \cdot РДА$		

Додаток В

Тенденції, що характеризують показник ефективності виробничої
діяльності

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,15
R-квадрат	0,02
Нормированный R-квадрат	-0,47
Стандартная ошибка	0,49
Наблюдения	4,00

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость</i>	
					<i>F</i>	
Регрессия	1,00	0,01	0,01	0,04	0,85	
Остаток	2,00	0,47	0,24			
Итого	3,00	0,48				

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Верхние</i>	
					<i>Нижние 95%</i>	<i>95%</i>
Y-пересечение	0,91	0,80	1,14	0,37	-2,53	4,35
Переменная X 1	0,05	0,22	0,21	0,85	-0,89	0,98

ВЫВОД ОСТАТКА

<i>Наблюдение</i>	<i>Предсказанное Y</i>		<i>Остатки</i>
	<i>1</i>	<i>2</i>	
1,00	1,00	0,13	
2,00	1,05	0,08	
3,00	1,09	-0,57	
4,00	1,14	0,35	

Продовження додатку В

Тенденції, що характеризують показник фінансового стану

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,82
R-квадрат	0,67
Нормированный R-квадрат	0,50
Стандартная ошибка	0,14
Наблюдения	4,00

Дисперсионный анализ

	<i>Df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	1,00	0,08	0,08	4,06	0,18
Остаток	2,00	0,04	0,02		
Итого	3,00	0,11			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	0,11	0,22	0,51	0,66	-0,85	1,08
Переменная X 1	0,12	0,06	2,01	0,18	-0,14	0,39

ВЫВОД ОСТАТКА

<i>Наблюдение</i>	<i>Предсказанное Y</i>	<i>Остатки</i>
1,00	0,36	0,06
2,00	0,48	-0,01
3,00	0,61	-0,15
4,00	0,73	0,10

Продовження додатку В

Тенденції, що характеризують показник ділової активності

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>					
Множественный R	0,38				
R-квадрат	0,14				
Нормированный R-квадрат	-0,28				
Стандартная ошибка	1,80				
Наблюдения	4,00				
Дисперсионный анализ					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	1,00	1,10	1,10	0,34	0,62
Остаток	2,00	6,51	3,26		
Итого	3,00	7,61			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>
Y-пересечение	1,40	2,96	0,47	0,68	-11,35	14,16
Переменная X 1	0,47	0,81	0,58	0,62	-3,00	3,94

ВЫВОД
ОСТАТКА

<i>Предсказанное</i>		
<i>Наблюдение</i>	<i>Y</i>	<i>Остатки</i>
1,00	2,34	0,79
2,00	2,81	-0,20
3,00	3,28	-1,98
4,00	3,74	1,39

Додаток Г

Для побудови економіко-математичної моделі оптимізації структури виробництва перш за все сформуємо вхідних параметри моделі.

Таблиця 1 - Допустимі коливання сільськогосподарських культур та парів у площах ріллі , га

Групи і види культур	Кількість ріллі	
	мінімум	Максимум
Зернові і зернобобові всього	2362	3571
пшениця озима	1443	2062
ячмінь озимий	412	701
ячмінь ярий	330	536
кукурудза на зерно	103	169
горох	74	103
	536	784
Соняшник	330	495
Ріпак озимий	206	289
Кормові культури	173	404
Кукурудза кормова	82	206
Багаторічні та однорічні трави на сіно	29	74
Багаторічні та однорічні трави на зелену масу	62	124
Пари	206	206

Таблиця 2 - Допустимі внесення добрив, кг.д.р.

	Витрати добрив на 1 ц продукції		
	азотних (N)	фосфорних (P)	калійних (K)
- озимої пшениці	1,45	1,3	1,5
- ячменю озимого	1,5	1,4	1,5
- ячменю ярого	1,5	1,4	1,5
- кукурудзи на зерно	1,2	1,1	1,2
- гороху	1,2	1,1	1,2
- соняшнику	1,7	1,6	1,8
- ріпаку	1,6	1,7	1,9

Продовження додатку Г

Таблиця 3 - Річні нормативи заготівлі та структури кормів для молочних корів, ВРХ та свиней на відгодівлі

Показник	Молоко		ВРХ		Свині	
	ц. к. од	%	ц. к. од	%	ц. к. од	%
Потреба в концентрованих кормах	0,299	22,0	4,1	26,0	8,591	68,7
По структурі годівлі соковитими кормами	0,408	30,0	3,8	24,0	0,641	5,1
По структурі годівлі грубими кормами	0,258	19,0	3,5	22,0	0,581	4,6
По структурі годівлі зеленими кормами	0,245	18,0	1,7	11,0	0,847	6,8
По кормах, всього	1,210	100	13,1	100	10,660	100

Змінні величини задачі:

Посівні площі сільськогосподарських культур:

- X1 озимої пшениці
- X2 озимого ячменю
- X3 ярого ячменю
- X4 кукурудза на зерно
- X5 горох
- X6 льон кудряш
- X7 соняшнику
- X8 ріпак озимий
- X9 багаторічні трави на сіно
- X10 багаторічні трави на зел.м., сінаж, силос
- X11 кукурудзи на силос
- X12 Пар
- X13 Пасовища

Виробництво продукції на реалізацію:

- X14 - озима пшениця
- X15 озимий ячмінь
- X16 -ярий ячмінь
- X17 - кукурудзи на зерно
- X18 горох
- X19 - льон кудряш
- X20 - соняшник
- X21 - ріпак
- X22 - молоко

Виробництво продукції на корм:

- X23 - приросту живої маси ВРХ
- X24 - приросту живої маси свиней
- X25 кукурудзи
- X26 ячмінь
- X27 горох
- X28 сіно з багаторічних трав
- X29 - силосу кукурудзяного
- X30 сінаж з багаторічних трав
- X31 Зелена маса багаторічних трав
- X32 Зелена маса з пасовищ
- X33 - соломи

Продовження додатку Д

Поголів'я:

X34	Корів
X35	Поголів'я ВРХ на відгодівлі
X36	Свиней
X37	Трудові ресурси
X38	Виробнича собівартість
X39	Вартість реалізованої продукції
X40	Собівартість реалізованої продукції
X41	Валовий прибуток господарства

Критерій оптимальності досліджуваної задачі – **максимум балансового прибутку.**

1. Блок 1

[illegible]

Продовження додатку Д

Блок 2

По виробництву озимої пшениці	ц	45X1	-X14	=	0	
По виробництву озимого ячменю	ц	30X2	-X15	-X26	=	0
По виробництву ярого ячменю	ц	55X3	-X16	-X26	=	0
По виробництву кукурудзи	ц	65X4	-X17	-X25	=	0
По виробництву гороху	ц	25X5	-X18	-X27	=	0
По виробництву льону кудряшу	ц	15X6	-X19	=	0	
По виробництву соняшнику	ц	25X7	-X20	=	0	
По виробництву ріпаку	ц	20X8	-X21	=	0	
По виробництву баг. трав на сіно	ц	54X9	-X22	-X28	-X30	= 0
По виробництву зел. маси з баг. трав	ц	300X10	-X23	-X30	-X31	= 0
По виробництву кукурудзи на силос	ц	285X11	-X24	-X29	=	0
По виробництву зел. маси з пасовищ	ц	50X12	-X25	-X32	=	0
По виробництву соломи	ц	15X1	+15X2	+15X3	-X33	= 0

Блок 3

Трудові ресурси,	люди.- год.	+1,1X14	+1,15X15	+1X16	+1,3X17	+1,40X18	+1,95X19	+1,60X20	+1,80X21
+3,2X2	+14,6X2	+14,3X2	+0,9X2	+0,8X2	+0,8X2	+1,2X2	+0,9X3	+0,9X3	0,11X3
2	3	4	5	6	8	9	0	1	2
+0,06X32	+0,01X33	-X37	=	0					

Блок 4

Гарантоване виробництво озимої пшениці	ц	X14	>=	40000
Гарантоване виробництво озимого ячменю	ц	X15	>=	9000
Гарантоване виробництво ярого ячменю	ц	X16	>=	6500
Гарантоване виробництво кукурудзи	ц	X17	>=	9500
Гарантоване виробництво гороху	ц	X18	>=	2500
Гарантоване виробництво льону кудряшу	ц	X19	>=	1000
Гарантоване виробництво соняшнику	ц	X20	>=	5000
Гарантоване виробництво ріпаку озимого	ц	X21	>=	4000
Гарантоване виробництво молока	ц	X22	>=	3600
Гарантоване виробництво приросту ж. м. ВРХ	ц	X23	>=	350
Гарантоване виробництво пр. ж.м. свиней	ц	X24	>=	750

Продовження додатку Д

Блок 5

Потреба в концентрованих кормах	ц корм. од.	-0,44X22	-4,42X23	-10,00X24	+1,3X25	+1,2X26	+1,4X27	>=	0
По структурі годівлі соковитими кормами	ц корм. од.	-0,53X22	-4,93X23	+0,25X29	>=	0			
в т.ч.: силос	ц корм. од.	-0,53X22	-4,93X23	+0,25X29	>=	0			
По структурі годівлі грубими кормами	ц корм. од.	-0,25X22	-2,72X23	-2,50X24	+0,4X28	+0,35X30	+0,26X33	>=	0
солома	ц корм. од.	-0,05X22	0,51X23	-1,25X24	+0,26X33	>=	0		
сіно	ц корм. од.	-0,10X22	-1,36X23	-1,25X24	+0,4X28	>=	0		
сінаж	ц корм. од.	-0,10X22	-0,85X23	+0,35X30	>=	0			
По структурі годівлі зел. кормами	ц корм. од.	-0,48X22	-4,93X23	+0,19X31	+0,19X32	>=	0		
Зелена маса багаторічних трав	ц корм. од.	-0,39X22	-4,42X23	+0,19X31	>=	0			
Зелена маса з пасовищ	ц корм. од.	-0,09X22	-0,51X23	+0,19X32	>=	0			

По кормах,		-1,7X22	-17X23	-12,5X24	+1,3X25	+1,2X26	+1,4X27	+0,4X28	
всього	ц корм. од.								
		+0,25X29	+0,35X30	+0,19X31	+0,19X32	+0,26X33	>=	0	

Блок 6

Продуктивність корів	ц	60X34	-X22	=	0
Поголів'я корів	гол	X34	>=	0	
Приріст ВРХ на відгодівлі	ц	2X35	-X23	=	0
Поголів'я ВРХ на відгодівлі	гол	X35	>=	0	
Приріст свиней	ц	2,19X36	-X24	=	0
Поголів'я свиней на відгодівлі	гол	X36	>=	0	

Блок 7

Виробнича собівартість	грн.	505X14	+490X15	+450X16	+410X17	+556X18	+340X19		
		+755X20	+740X21	+1300X22	+6100X23	+6200X24	-X38	=	0
По вартості реалізованої продукції	грн.	710X14	+675X14	+695X16	+651 X17	+780X18	+950X19		
		+1520,1X20	+1326,2X21	+1224,3X22	+5021,7X23	+5623,1X24	-X39	=	0
По собівартості реалізованої продукції	грн.	545X14	+525X14	+495X16	+ 496X17	+ 600 X18	+410X19		
		+852,3X20	+883,1X21	+605,3X22	+3717,8X23	+4228,4X24	-X40	=	0

По прибуток в цілому по господарству	грн.	X39	-X40	-X41	=	0
--------------------------------------	------	-----	------	------	---	---